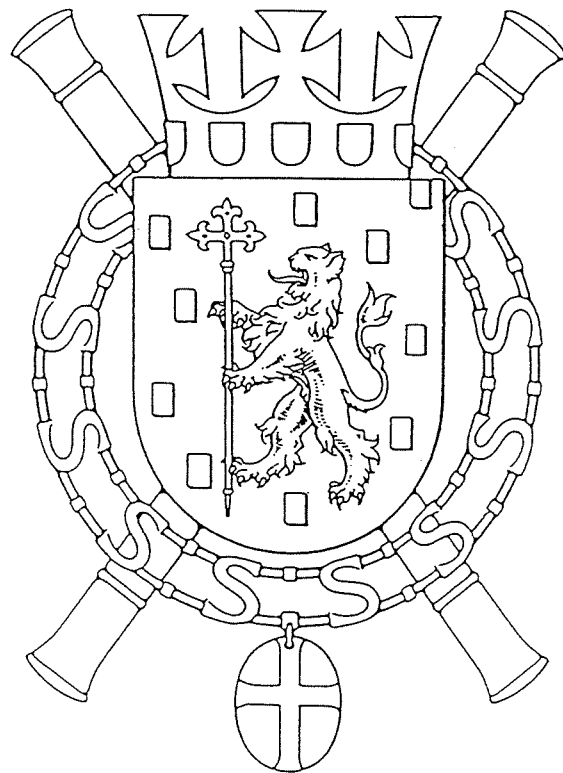

HERALDRY OF
THE BASILICA MINOR
IN THE NETHERLANDS

Ir A. Daae

III Heraldic development.

Since 1883, fourteen churches in the Netherlands received the dignity of 'basilica minor'. The last one is the St Luidina- O.L.V. Rozenkrans in Schiedam that received this dignity in 1990.

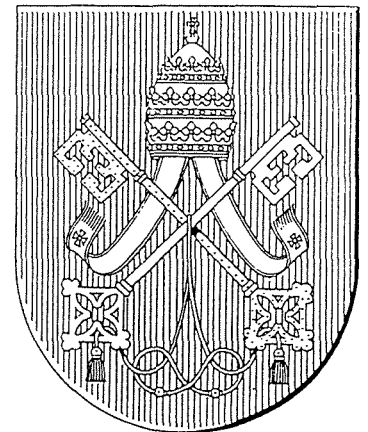
The distinguishing marks are the conopeum and the tintinnabulum. The tintinnabulum is a richly ornamented staff holding a silver bell in its top. During processions, the bell calls attention to the Holy Sacrament. The tintinnabulum stands heraldically right to the altar of the basilica.

The conopeum or ombrella stands at the left side, a yellow-and-red striped screen with volants. Although the screen is kept simple, the volants are richly decorated with heraldic embroidery. This screen is carried in the procession as well.

At the outside of the church, the dignity can be recognized as well. Above the entrance one finds the coat of arms of the Vatican as state, as institute of public law. According to Galbreth, this is also the coat of arms of the papacy. As this is an abstract idea, I would like to replace this term by the term government or state, in order to make a distinction with the personal coats of arms of the successive popes.

Not only the church, as a basilica minor, receives external marks of its dignity, the priest gets his share as well. His official title becomes 'rector', which is also expressed in his clothing. He has the right to wear the so-called 'mozetta' over the superplie: a red-bordered shoulder mantle with red buttons. A red pumpkin is attached to the black bonnet.

In order to receive the dignity of a basilica, a number of conditions has to be fulfilled. The importance of the church should be great by size, artistic value, and the presence of specific objects. For instance, a relic or a Madonna can make the basilica a centre of devotion as a place of pilgrimage.

ned. Heintz 17

The coat of arms of a basilica is applied for by the church council by means of a request to the Queen. After advice by the 'Hoge Raad van Adel' (Council of Nobility), contrasigned by the Minister of the Interior, the Order in Council is signed by the Queen. Next, the coat of arms is registered in the register kept by the Council of Nobility. A certificate is made by the Council, signed by the president and the secretary and sent to the church council.

Unlike the situation in England, where the College of Arms is concerned with the coats of arms of both the government and private persons, the Dutch Council of Nobility considers coats of arms of the government only. In the Netherlands, churches are civil organizations (civil bodies); strictly speaking, these institutions would not be considered for royal acceptance.

A way out has been chosen, however: "The Crown is free to give coats of arms to other institutions or persons; in this case, special circumstances will be present."

Churches, with their large social impact, rise beyond the private character, having a task comparable to the government, whose social task nowadays is almost as important as the legislative part. They are more or less equivalent. In many cases, the special circumstances will be obvious.

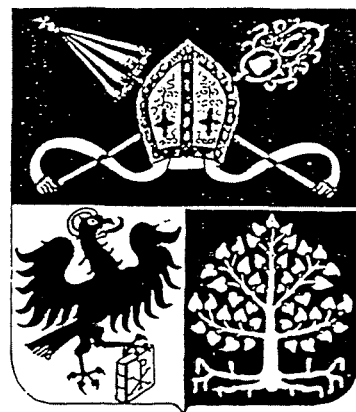
In 1950, the 'basilica minor' was introduced into the Dutch heraldry.

On the initiative of Mgr J.J.M. van Suzante, priest of the cathedral of 's-Hertogenbosch, assisted by Mr J.P.W.A. Smit, Master of the Rolls in the province of Brabant, a coat of arms was designed for this cathedral, that had been made a basilica in 1929.

Their intention was to give this important Gothic building a heraldic identity of its own.

The design of the coat of arms was simple and logical. The shield was divided per fess, the base per pale. In the chief, the attributes of the basilica

rec. below 612. 88

were depicted: saltire the tintinnabulum and the canopy or, charged with the mitra pretiosa to express the bishop's seat.

The two quarters in the base show dexter the coat of arms of the bishopric: or, an eagle sable holding an ink pot in its beak, the symbol of St John the Evangelizer. Sinister, the coat of arms of the city of 's-Hertogenbosch, sable a pulled-out limetree or.

In 1955, a coat of arms was given to the St Bavo in Haarlem that had been made a basilica in 1948.

Next to the coat of arms of the bishopric, the symbol of the saint was introduced: a falcon, as a reminder of the aristocratic birth of St Bavo.

The beautiful coat of arms of the city of Haarlem was not used.

The bishopric's coat of arms was moved to the left side of the scutcheon, taking the place of the coat of arms of the city.

At the same time, the custom to supply these coats of arms with a motto was introduced.

In the heraldry of the Dutch government, the addition of a motto is a special favour that is based on glorious events in national history: for instance, Amsterdam, Rotterdam, Alkmaar, Leyden, etcetera.

In 1982, for the first time a coat of arms was given to a basilica that was not at the same time a cathedral, after a positive advice by the Council of Nobility: the church of St John the Baptist in Oosterhout, in the province of Brabant.

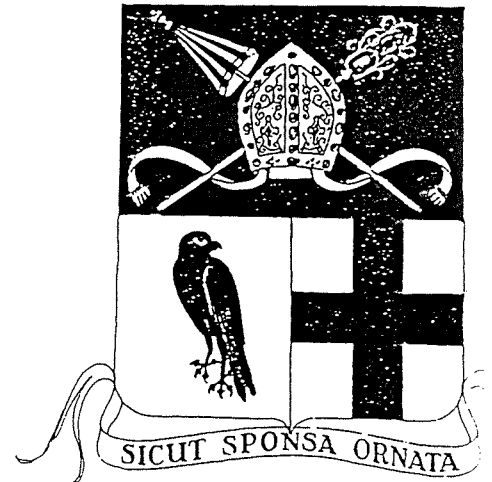
Seen from a heraldic point of view, a different strategy had to be chosen in comparison with the coats of arms of the basilicas mentioned above.

Although the basic design was not altered, a change of the chief of the scutcheon was necessary: the mitra was taken away and the colour of the background was changed from gules to sable.

This change of colours was a fortunate one, since on the one hand the conopeum and the tintinnabulum show well on sable, and on the other hand this 'non-colour' harmonizes well with the colourful base.

Next to the coat of arms of the community, the St

med. techt 6/2.19

6/2.19

med. techt 6/2.20

John in Oosterhout carries in its fourth quarter the Lamb with the banner: the symbol of John the Baptist.

In 1986, the basilica of St Agatha and St Barbara, a basilica since 1912, was given a coat of arms. This basilica is found in Oudenbosch in the western part of the province of Brabant.

On account of its spiritual and material bond with the Holy City (the basilica is a miniature of the St Peter in Rome), the gold and silver keys were chosen as a symbol of St Peter, instead of the symbol of one of the two saints.

The lily, symbol of Mary the Virgin, was taken from the coat of arms of the abbey of Citeaux in France, that has close relations with the region where the basilica is situated.

In 1990, a coat of arms was given to the basilica 'Assumption of the Holy Virgin, Stella Maris', made a basilica by Pope Pius XI in 1933. She is a novelty in the row of the basilicas, for Maastricht is a titular seat that was used for the retreated bishop of Roermond, Mgr Moors.

About the year 700, Maastricht was a bishopric. After having had 22 bishops, the seat was moved to the nearby city of Liège by bishop Lambertus, afterwards declared a saint.

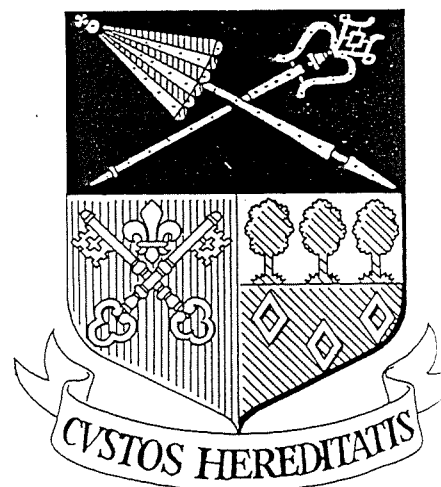
The city of Maastricht is one of the oldest christianized cities in northern Europe. Two basilicas are found within its borders: the church of the Holy Virgin and the church of St Servaas, in former days a Free Imperial Church under direct control of the Emperor of the Holy Roman Empire.

From a heraldic point of view, it was attractive to give this basilica a special accent with regard to the other basilicas.

For the time being, Maastricht is the only titular seat in the Netherlands, while the Vatican still uses vacant bishoprics in Turkey and northern Africa, in partibus infidelium: the countries of the unbelievers.

Instead of placing the tintinnabulum and the conopeum on a gules background, a vert background was chosen. In combination with the two quarters

med. febr. bl. 20

hereditatis

med. febr. bl. 20-21

of the base of the scutcheon, a colourful composition was obtained. The two quarters were both filled with a mullet. The coat of arms of Maastricht is gules, a mullet argent, since long the symbol of the 'Stella Maris'. The quarter reserved for the saint's symbol was also filled with a mullet, but now azure, a mullet or. As an aid to the seamen, She is also portrayed with a star on her breast.

1996

With the church of Our Lady in Sittard, the municipal repartition generated a problem. The original coat of arms of Sittard was on azure, a gringoly cross or. During the municipal repartition, it was found out that the gringoly cross had to be an anchory cross, as it appeared in this shape on old seals. The municipal coat of arms was corrected with or, an anchory cross sable. The coat of arms of a joined community was taken up on a base. Since the basilica is standing in the city of Sittard itself, only the anchory cross is depicted in the coat of arms of the basilica.

Since this basilica is called Our Lady of the Holy Heart, this symbol is taken up in the third quarter: gules, a heart, issuant therefrom a Latin cross or, surmounted by a crown or.

All coats of arms given to the basilicas were designed according to the same principles and can easily be recognized.

Because the heraldry of the basilicas still can be developed further by new coats of arms given by the state of the Netherlands, it is an example of living heraldry instead of handbook heraldry.

If the Netherlands would ever receive the honour that one of its churches would be made a Basilica Major, a simple heraldic solution could be used: to replace the mitra pretiosa by the papal tiara.

med. tehrat bl.

21-22

BASILICAE MINOR IN THE NETHERLANDS

		P	R
1. O.L.V. van het H.Hart	Sittard	1883	1990
2. St. Agatha en Babara	Oudenbosch	1912	1986
3. St. Johannes de Evangelist (K)	's Hertogenbosch	1929	1950
4. O.L.V. ten Hemel Opneming (K')	Maastricht	1933	1990
5. St. Willebrordus	Hulst	1933	2004
6. St. Johannes de Doper	Laren	-1937	1993
7. St. Barthelomeus	Meerssen	-1947	
8. St. Bavo (K)	Haarlem	1948	1955
9. St. Plechelmus	Oldenzaal	1949	
10. St. Wiro, Plechelmus en Otgerus	Odiliënberg	1957	
11. St. Walburgis	Arnhem	1964	
12. St. Nicolaas	Ijsselstein	-1973	
13. St. Johannes de Doper	Oosterhout	1977	1982
14. St. Servatius	Maastricht	1985	1990
15. St. Liduina, O.L.V. Rozenkrans	Schiedam	-1990	1993

P = Papal Creation

R = Royal Warrant

K = Cathedral

K' = Titular Cathedral

HET WAPEN VAN DE BASILIEK ST. PETRUS' BANDEN TE OIRSCHOT

Het parochiebestuur wende zich rechtstreeks tot de Hoge Raad van Adel met een kant en klaar door een plaatselijke kunstenaar geschilderd wapenbord, waarvan het wapen zich ongeveer als volgt laat blazoeneren. *Gedeeld: I in zwart een zilveren heiligenbeeld van Sint Petrus; II in goud een naar linksboven gebogen groen eikenblad, waaronder een naar links beneden gebogen blauwe vis; een blauw schildhoofd met een schuin geplaatste zilveren pijl met vergrote punt en een schuinlinks geplaatst roerstaafje/cocktailprikkertje. Achter het schild twee schuingekruiste gouden sleutels, het rechter sleuteloog geledigd in de vorm van een schuinkruis met vier afgewende vissen en het linker in de vorm van een haan met daaronder een halfcirkelvormige keten, de baarden in de vorm van een omgekeerd Latijns kruis.* (afb.1)

Op advies van de Hoge Raad van Adel werd het ontwerp op navolgende wijze in overeenstemming gebracht met de vigerende gewoonten en gebruiken omtrent basiliekwapens.

Het schildhoofd werd vergroot tot de gebruikelijke bovenste schildhelft, zwart met schuingekruist een conopeum en een tintinabulum.

De afbeelding van Sint Petrus in de rechter benedenhelft werd vervangen door diens attributen, de twee gekruiste sleutels.

Beneden links is normaliter plaats ingeruimd voor het gemeentewapen. Per 1 januari 1997 werden de oude gemeenten Oirschot en Oost- West- en Middelbeers samengevoegd tot een nieuwe gemeente Oirschot die bij KB van 26 juni 1997 nr. 97.001384 het volgende wapen kreeg: *Gevieredeeld: I en IV in sabel een leeuw van goud, getongd en genageld van keel; II in zilver een uitgerukte eikenboom van sinopel; III in zilver drie boven elkaar geplaatste baarzen van azuur. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels.* De keuze van een eikenblad en een baars in het wapenontwerp was dus eigenlijk zo gek nog niet, zij het dat de vormgeving, ontleend aan het logo, onheraldisch werd bevonden. Het complete gevierendeelde gemeentewapen was te complex en daarom werd volstaan voor het meest kenmerkende onderdeel, de eik.

Zo kreeg de basiliek het volgende wapen: *Doorsneden: I in sabel, schuingekruist, een conopeum van goud, waarvan het scherm gebaad van goud en keel, met volants van hetzelfde, om en om, gevoerd van goud, een tintinabulum van goud, waarin een klokje van zilver; II gedeeld: a. in azuur twee afgewende schuingekruiste sleutels van goud, het rechter sleuteloog beladen met vier schuinkruisgewijs geplaatste afgewende vissen en het linkersleuteloog beladen met een haan, de baarden in de vorm van een omgekeerd Latijns kruis, alles van het veld; b. in zilver een uitgerukte eikenboom van sinopel. Devies: UT GAUDIUM MEUM SIT IN VOBIS in gouden letters op een lint van azuur.* KB van 30 oktober 2013 nr. 13.000835 (afb.2)

Nabeschouwing

Hans de Boo, op persoonlijke titel

Met het van kracht worden van de nieuwe ministeriële beleidsregels betreffende het verlenen van wapens aan publiekrechtelijke lichamen kreeg het "wapen van de basiliek van Sint Petrus' Banden ongewild de primeur de laatste kerkelijke wapenverlening bij Koninklijk Besluit te zijn" schrijft de secretaris van de Hoge raad van Adel in het jaarverslag over 2013. Dat was het 20ste wapen in een serie die aanving op 18 november 1950 met de verlening van een wapen aan de Kathedrale Basiliek van St. Jan de Evangelist te 's-Hertogenbosch.

Dat gebeurde op instigatie van de plebaan Mgr. J.J.M van Susante, maar het eigenlijke ontwerp was waarschijnlijk van de stadsarchivaris van Den Bosch mr. H.J.M. Ebeling.¹⁾ De ontwerptekening die bij

¹ WILLEM A. VAN HAM, 'Kerkelijke wapens in Nederland' *Heraldisch Tijdschrift*, 19 (2013) 60.

De wapens waren zo voorspelbaar dat om tijd en geld te sparen kerkbesturen zich in toenemende mate direct tot de Hoge Raad van Adel gingen richten met een kant en klaar voorstel. Dat dit niet altijd een gelukkige gang van zaken was, toont het hiervoor besproken wapen van de Basiliek van St. Petrus Banden.

Kerkelijke wapens zullen niet meer bij koninklijk besluit worden verleend. Sommigen zullen dat betreuren, anderen zullen daar blij mee zijn. In ieder geval is de kerkelijke heraldiek van haar kluisters bevrijd en kan zij zich aansluiten bij de internationale gebruiken binnen de RK wereldkerk. Van de 25 Nederlandse basilieken hebben er vijf nog geen wapen:

De basiliek van het Heilig Sacrament (titel 1938) te Meerssen, in Sint Odiliënberg de basiliek van de Heiligen Wiro, Plechelmus en Otgerus (titel 1957), de basiliek van de Heilige Nicolaas (titel 1972) in IJsselstein, de Sint. Servaas (titel sinds 1985) in Maastricht en in Almelo St. Georgius, ook wel de Sint Joris wordt genoemd (titel sinds 2009)⁶).

Het kapittel van de Sint Servaas in Maastricht was rijksonmiddelbaar, dat wil zeggen dat het direct onder het gezag van de keizer stond. Fier voerde het zijn wapen – de typische Sint Servaassleutel in een rood veld – als borstschild op de rijksadelaar onder de keizerskroon. Je moet er toch niet aan denken dat dit wapen zou worden weggestopt in het kwartier II.a van het officiële stramien! De kerk kan dit wapen onbelemmerd en onbekommerd verder voeren, al dan niet onder een conopeum en gelegd op twee schuingekruiste sleutels. Daar heeft ze niemands toestemming en geen enkele erkenning voor nodig.

Piet Bultsma heeft in het *Heraldisch Tijdschrift*⁷) een voorzet gegeven met het wapen van een imaginaire basiliek. (afb.5) Veel abundanter is het wapen op de wapenbrief die op 5 juli 2013 aan de basiliek van het Heilig Bloed in Brugge werd uitgereikt. Eenzelfde schild, maar nu gevat in een krans van gevlochten ranken (een doornenkroon?) werd verleend aan de Edele Confrérie van het Heilig Bloed, eveneens te Brugge.⁸ (Afb.6) Zo kan het dus ook.

⁶ Met dank aan Willem van Ham die mij deze gegevens verschafte.

⁷ Jaargang 10 (2013) p.114.

⁸ *Heraldicum Disputationes* 18 (2013) xxxix.

Het wapen van de nieuwe gemeente Meerssen¹.

De nieuwe gemeente Meerssen is ontstaan uit de oude gemeenten Bunde, Geulle, Meerssen en Ulestraten. De wapens van deze opgeheven gemeenten vertoonden drie maal de Valkenburgse leeuw, drie maal het wapen van het geslacht Van Hoensbroek, drie heiligen en het wapen van het geslacht Van Aspremont-Lynden-Reckhem. Een bijzonder element vormde een van de wapens, dat de H. Remigius vergezelde in het wapen van de opgeheven gemeente Meerssen, namelijk dat van de proosdij Meerssen. Deze proosdij was van vóór 847 tot 1561, toen het bisdom Roermond gesticht werd, en daarna nog van 1609 tot 1611 in het bezit van de abdij te Reims. Er zal ongetwijfeld meer dan één abdij in Reims geweest zijn, maar de litteratuur maakt geen melding van een nadere omschrijving; traditioneel zou deze een gevierendeeld wapen met in I en IV het Franse wapen met negen lilies en in II en III de Rijksadelaar gevoerd hebben, dat ook door de proosdij gevoerd werd, die sedert het partagetractaat van 1661 tot het Staatse deel van het Land van Valkenburg behoorde. Dit wapen roept natuurlijk ook heel goed in herinnering het feit, dat in 847 te Meerssen het verdrag gesloten werd, waarbij het rijk van Karel de Grote in drie, later twee delen, Frankrijk en Duitsland, verdeeld werd.

Hoewel ook Klimmen en Schimmert het wapen van de proosdij Meerssen in hun wapen voerden, leek het een goede gedachte het wapen onveranderd op de nieuwe gemeente

Meerssen te doen overgaan. Bij Koninklijk besluit van 3 juni 1982, no. 18, werd daarom aan de gemeente Meerssen een wapen verleend met als omschrijving: Gevierendeeld; I en IV in azuur negen lilies van goud, geplaatst drie, drie en drie; II en III in goud een dubbele adelaar van sabel, gebekt, getongd en gepoot van keel.

MR. O. SCHUTTE.

1. Zie omtrent enige algemene beschouwingen betreffende de overheidsheraldiek in Zuid-Limburg: De Ned. Leeuw 1982, kol. 292—294.

Het wapen van de basiliek Sint Jan te Oosterhout.

Het is uitzonderlijk als er kerkelijke wapens bij Koninklijk besluit verleend worden. Het K.B. van 23 april 1919, Stb. 181, zoals dit is aangevuld bij K.B. van 21 okt. 1977, Stb. 605¹, heeft namelijk betrekking op de wapens van publiekrechtelijke lichamen. Het staat de Kroon vrij aan andere instellingen en personen wapens te verlenen en indien dit gebeurt, zullen er bijzondere omstandigheden aanwezig zijn.

Sedert de vestiging van het Koninkrijk zijn er vier kerkelijke instellingen geweest, waaraan de Kroon wapens heeft verleend. Bij besluit van de Hoge Raad van Adel van 30 sept. 1818 werden voor het Kapittel van de St. Joriskerk te Amersfoort² en de Kerkeraad der Hervormde Gemeente der Stad Rheden³ wapens bevestigd, bij K.B. van 18 nov. 1950, no. 7, werd aan de Kathedrale Basiliek van St. Jan Evangelist te

1. De Ned. Leeuw 1978, kol. 47—49.

2. Van goud beladen met den St. Joris, houdende in de rechterhand een standaard en in de linkerhand deszelfs wapen, staande tusschen 2 bomen en rustende op een draak, alles van groen.

3. Een schild van lazuur, waarop een gouden granaatappel.

's-Hertogenbosch⁴ een wapen verleend en dit gebeurde bij K.B. van 23 augustus 1955, no. 164 aan de Kathedrale Basiliek van Sint Bavo te Haarlem⁵.

De beide laatste gevallen betroffen dus basilieken, die tevens bisschoppelijke kerk zijn. De vraag was of de Kroon bereid zou zijn ook wapens te verlenen aan basilieken, die geen bisschoppelijke kerk zijn. Met gunstig advies van de Hoge Raad van Adel werd deze vraag bevestigend beantwoord.

Er zijn in ons land momenteel dertien kerken, die de pauselijke onderscheiding van basilica minor ontvangen hebben; dit zijn de O.L. Vrouw van het H. Hart te Sittard (1883), de St. Pieter te Oudenbosch (1912), de St. Jan te 's-Hertogenbosch (1929), de O.L. Vrouwekerk te Maastricht (1933), de H. Willebrordus te Hulst (1933), de St. Jan te Laren (1937), de St. Remigius te Meerssen (1947), de St. Bavo te Haarlem (1948), de H. Plechelmus te Oldenzaal (1949), de St. Odilia te St.-Odiliënberg (1957), de Walburgiskerk te Arnhem (1964), de H. Nicolaas te IJsselstein (1973) en de St. Jan te Oosterhout (1977).

De beide aan de kathedrale basilieken verleende wapens zijn ontworpen volgens hetzelfde systeem: doorsneden; I in rood (de bisschoppelijke kleur) een bisschopsmiter, geplaatst op, schuingekruist, een conopeum en een tintinnabulum; II gedeeld: a het attribuut van de heilige; b het wapen van het bisdom of de plaats van vestiging. Bij het wapen van de basiliek van St. Jan te Oosterhout is van ditzelfde principe uitgegaan, maar hier is de kleur van het veld van de bovenhelft zwart (de kleur van de lagere geestelijkheid) en de bisschopsmiter is uiteraard vervallen.

Bij Koninklijk besluit van 8 juli 1982, no. 15, is toen aan de basiliek Sint Jan te Oosterhout een wapen verleend, waarvan de beschrijving luidt: Doorsneden; I in sabel schuingekruist een conopeum van goud, waarvan het scherm gebaand van goud en keel, met franjes van hetzelfde en gevoerd van goud, en een tintinnabulum van goud, waarin een klokje van zilver; II gedeeld; a in azuur het Lam Gods van zilver, omziend en houdende een banier van zilver, waarop een kruis van keel; b in zilver drie wassenars van sabel. Devies: IN SERVITIO DEI in zwarte letters op een wit lint.

MR. O. SCHUTTE.

4. Doorsneden: I. in keel een zilveren bisschopsmiter, omboord en gesierd van goud, bezet met edelstenen, voorzien van twee afhanginge slippen van zilver met gouden franje, geplaatst op een schuingekruist conopeum van goud, waarvan het scherm gebaand van goud en keel, met franjes van het zelfde, gevoerd van goud, en tintinnabulum van goud met klokje van zilver; II gedeeld: a. in goud een omgewende arend van sabel met zilveren aureool, gebekt en gepoot van keel, de linkerklauw rustend op een staand Evangelieboek van zilver met op de voorzijde het Christusmonogram van sabel; b. in sabel een uitgerukte lindeboom van goud.
5. Doorsneden: I. in keel . . . franjes van hetzelfde en gevoerd van goud, en een tintinnabulum van goud, waarin een klokje van zilver. II. Gedeeld: a. in zilver een omziende valk van sabel, b. in zilver een kruis van keel. Devies: SICUT SPONSA ORNATA.

INHOUD VAN DIT NUMMER :

Bestuursberichten. — Aanvullingen en verbeteringen op enige in Nederland's Adelsboek en Nederland's Patriciaat gepubliceerde genealogiën en stamreeksen: Arkeliana Moderna; Fontein II; De oudste generaties Hanedoes; De oudste generaties van het geslacht Van Oteren; Het geslacht Van Rijn in de 16de en 17de eeuw te Papendrecht; Van der Straten; Tulleken; Waubert de Puisseau; Wittewaall. — Korte mededelingen.

Onderwerp: kerkelijke heraldiek

Van: Willem van Ham <W.van.Ham2@kpnplanet.nl>

Datum: 12-6-2014 23:08

Aan: Hans de Boo <hansdeboo@hetnet.nl>

Beste Hans,

·Dank voor de toegezonden afbeeldingen. De wat prullerige constructie van de Petrusleutels in het verleende wapen is dus ontleend aan een lokaal talent. Nu de HRvAals kritische factor wegvalt, zal de wildgroei op dit gebied naar ik vrees wel toenemen.

·Leuk dat mijn opmerking over het wapen van de Sint-Jansbasiliek te Den Bosch nog even dienst doet. Ik merk wel op, dat als het bisdomwapen (dat in 1952 nog niet officieel was) dienst zou hebben gedaan als kwartier in II b van het basiliekwapen, het resultaat twee gouden velden naast elkaar zou hebben opgeleverd, met in II a de Sint-Jansadelaar met boek (patroon van de basiliek) en in II b de Sint-Jansadelaar met inktpot (patroon van het bisdom).

·Bevreemdend vind ik jou mededeling over het basiliekwapen van Oosterhout. In de door jou doorgestuurde mail schrijft Egbert W.:

Ten aanzien van de geschiedenis van de basiliekwapens zal Willem van Ham het bij het rechte eind hebben. In ons correspondentiedossier duikt het Centrum voor Kerkelijke Heraldiek in Nederland voor het eerst op in 1992, voorafgegaan door het Consulentschap voor de heraldiek in de provincie Groningen in 1984. Alles natuurlijk belichaamd in de persoon van ir. Anders Daae te Eelde, die in 1996 schrijft namens de Afd. Heraldiek van de NGV.

Jij maakt hieruit volgens jouw vorige mail op:

Verder blijkt het wapen van Oosterhout te zijn ingediend door het Consulentschap voor de heraldiek in de Provincie Groningen. Ik was daar toen nog lid van maar weer er niks (meer?) van. Buiten ons om geritseld.

Dat snap ik niet. Het wapen van de basiliek te Oosterhout is vastgesteld bij KB van 8 juli 1982. Dat is dus twee jaar voordat (volgens de mail van E.W.) het consulentschap voor de heraldiek /in de provincie Groningen/ in het archief van de HRvA opdook. Ergo: het consulentschap kan dit wapen voor een Brabantse basiliek niet hebben aangevraagd. Dus A.D. heeft niets geritseld en de overlevering dat de Sint-Paulusabdij een rol bij het (eerste) ontwerp zou hebben gespeeld kan best juist zijn. Het is ook typisch dat het wapen in de NL door Otto Schutte is besproken en niet door A.D., die er steeds als de kippen bij was/is dit zelf te doen. Vanuit diens standpunt bezien zeker begrijpelijk.

·Wat de openbaarheid van de archieven betreft kan ik je t.z.t. beter een mondelinge (telefonische) toelichting geven. Enige jaren geleden heb ik de dossiers van de toenmalige basiliekwapens in onze provincie door mogen nemen, maar in sommige van die mappen zat weinig of (bijna) niets.

·De zware juridische eisen die jij stelt zouden de taak van de HRvA wel sterk hebben bemoeilijkt, want dan had de Raad bijvoorbeeld in 1814-1817 de hele gemeenteheraldiek kritisch door moeten lichten, iets waartoe het College kennelijk niet geïnstrumenteerd was. In onze streek hadden wij bijvoorbeeld het wapen van het geslacht Glymes (markiezen van BoZ) dat diende als gemeentewapen van Fijnaart, Standdaarbuiten en Wouw. Alleen Wouw had een schildhouder. Ook het wapen van Rucphen was bijna hetzelfde, echter met een extra kwartier (verdubbeling en omwending van de leeuw in I). Krimpen aan de Lek en Monster hadden hetzelfde wapen als Oosterhout (maar Krimpen geen kroon en schildhouders en Monster alleen een kroon). Ik zoek maar niet verder, want dan moet ik me gaan inleven in de Lekstreek. Men kan zich afvragen, of gemeentebesturen zich niet eerder gevleid zullen hebben, als hun wapen in kerkelijk bereik een rol ging spelen. Zeker bij bestuurders van overwegend rooms-katholieke gemeenten zal een dergelijk bezwaar nooit zijn opgekomen.

·Ik vraag mij af, of het opnemen van de gekruiste sleutels achter een basiliekwapen nu zo'n goed idee is. Samen vormen ze een embleem dat nauw is verbonden met de paus, de Heilige Stoel en de Vaticaanse Staat. Het conopeum lijkt me als externe versiering voor de basiliek genoeg. En laten wij de Belgen niet gaan imiteren, want dat barokke gedoe hoort niet zo erg bij de noordelijke Nederlanden.

Met vriendelijke groet,

Willem van Ham

Hallo Hans,
Dank voor bovenstaande, verhelderende mail.

* Als archivaris versta ik onder 'registreren' iets heel anders.

Registreren is voor mij het optekenen van feiten (doorgaans akten of verwijzingen naar akten) in een register met het doel deze te bewaren om eventueel te dienen als bewijs van de daarin genoemde of overeengekomen handelingen. In mijn onwetendheid dacht ik dat een dergelijke formule ook opging voor het registreren van wapens. Bij de HRvA staan in de registers dan ook slechts Koninklijke Besluiten of excerpten daaruit, vergezeld van een tekening van het desbetreffende wapen. In de oudste registers staat juist wat de beginjaren 1815-1820 betreft nog minder, men had kennelijk niet de middelen (energie) om de uitgaande diplomateksten in het net over te schrijven (weet je dat er nog wel kladregisters zijn, tenminste van NBr?). Vanuit jouw ervaring reken jij tot registratie ook de beoordeling vooraf door een deskundige commissie. Voor bekwame heraldische kunstenaars heb ik diep respect, maar het blijven kunstenaars en de nadruk en aandacht ligt bij hen (terecht) in de artistieke vormgeving. Ik durf het zelfs te wagen, eraan te twijfelen of zij de historische achtergrond steeds op een objectieve wijze tot zijn recht (kunnen) laten komen. Daartoe is inbreng en advies van andere specialisten nodig. Die moeten hun dan ook helpen bij het doen van hun 'stinkende best'.

* In het jaarverslag van de HRvA wordt de eer van het voortzetten van het stamien, in die tijd aangepast aan parochie-basilieken (met de zwarte achtergrond van de bovenste wapenhelft) toegeschreven aan A.D., in welke hoedanigheid dan ook. Uit het dossier in het Raadsarchief kon ik een en ander niet opmaken. Uit de mail van Egbert meen ik te mogen concluderen dat de aanvraag niet van A.D. is uitgegaan. Maar goed, ik kan dit nader mondeling toelichten.

* Dan zal ik ook uitleggen wat ik bedoel met een zware juridische eis. Als de HRvA in zijn beginperiode die had moeten hanteren, omdat de ene gemeente niet een wapen zou mogen voeren dat identiek is aan dat van een andere, had zij het moordende tempo van die jaren niet vol kunnen houden. Dan zouden doublures zoals hier in West-Brabant of de Lekstreek bestonden (of bestaan) echter wel voorkomen zijn.

* Wat de kerkrechtelijke achtergrond van de heraldiek betreft ga ik uitsluitend uit van het bekende standaardwerk van mgr. Bruno Heim. Op blz. 54-55 van de Nederlandse editie legt hij uit, dat de sleutels de insignia zijn van de absolute macht van de paus over de kerk, in diens kwaliteit van opvolger van Petrus als plaatsbekleder van Christus op aarde. Als de pauselijke zetel vacant is, plaatst de kardinaal-camerlengo ze onder het conopeum (door Heim baldakijn genoemd), achter of boven zijn wapenschild. Heim noemt één geval van misbruik, maar de dader was dan ook een Corsicaanse bisschop. Ook het baldakijn is een pauselijk embleem en vormt tevens het karakteristieke embleem van basilieken (Heim 55, 58-59). Met de nodige restricties mogen bepaalde families het baldakijn gecombineerd met de sleutels in hun wapens of zelfs als extern ornament voeren. Van de baldakijnen in de basilieken wordt gezegd dat zij gereed staan om bij een eventueel pausbezoek dienst te doen. De nadruk van de oorspronkelijke betekenis van het parapluutje ('umbrellino' bij de Italianen) als pauselijk embleem kan niet bondiger worden uitgelegd.

Met deze broederlijke dienstbetoning hoop ik weer een karrenvracht aan aflaten te hebben verdiend. Het gaat hier tenslotte om 'geheiligde' zaken, laat dit nu eens en voorgoed gezegd zijn.

Met vriendelijke groeten,
Willem van Ham

Het wapen van de basiliek

Het verlenen van wapens bij Koninklijk Besluit aan kerkelijke instellingen is vrij uitzonderlijk. In 1950 werd een wapen verleend aan de kathedraal van Sint Jan in Den Bosch, en in 1955 aan de kathedraal van Sint Bavo in Haarlem. De aan deze kathedralen, tevens basilieken, verleende wapens zijn ontworpen volgens hetzelfde systeem: doorsneden; I in rood (de bisschoppelijke kleur) een bisschopsmijter, geplaatst op, schuingekruist, een conopeum en een tintinnabulum; II gedeeld: a het attribuut van de patroonheilige van de kerk; b het wapen van het bisdom of de plaats van vestiging.

Daarna zijn ook aan enkele basilieken wapens verleend. Ook deze wapens zijn ontworpen volgens hetzelfde systeem, met dien verstande dat de kleur van de bovenhelft van het schild zwart is (de kleur van de lagere geestelijkheid) en dat de bisschopsmijter vervalt.

De kerk van Onze Lieve Vrouw Tenhemelopneming "Sterre der Zee" te Maastricht, op Tweede Paasdag 1933 verheven tot *basilica minor*, verkreeg in 1990 een wapen dat als volgt heraldisch beschreven wordt:

"Doorsneden; I in sinopel een bisschopsmijter van zilver, omboord en gesierd van goud, bezet met edelstenen, voorzien van twee afhagende slippen van zilver met franje van goud, geplaatst op een schuingekruist conopeum van goud, waarvan het scherm gebaad van goud en keel met franjes van hetzelfde, en een tintinnabulum van goud, waarin een klokje van zilver; II gedeeld; a in azuur een vijfpuntige ster van goud; b in keel een vijfpuntige ster van zilver. Devies: Solium Gloriæ Dei ('troon van Gods glorie') in zwarte letters op een wit lint".

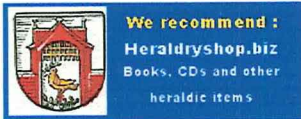
De kleur groen voor het bovenste deel van het wapen brengt de speciale status van de "Sterre der Zee" als zetel van het oude bisdom Maastricht tot uitdrukking, haar in dezen onderscheidend van een basiliek (zwart) en een kathedrale basiliek (rood). De gele ster op een blauw veld staat symbool voor Maria, de witte ster op een rood veld is het symbool van de stad Maastricht.

Sinds 1970 is Maastricht een titulaire bisschopszetel. Titulaire zetels zijn bisschopszetels die niet meer effectief bestaan, maar vanwege hun historie of hun ouderdom nog "fictief" gehandhaafd worden. Een bisschop zonder zetel of een hulpbisschop wordt altijd tot bisschop benoemd van een titulair bisdom. Zo is mgr. E. de Jong, hulpbisschop van Roermond, officieel bisschop van Cariana.

In 1970 trad mgr. P. Moors af als bisschop van Roermond, en werd hij benoemd tot titulair bisschop van Maastricht. Hij overleed in 1980. Ook mgr. J. Gijsen werd na zijn aftreden als bisschop van Roermond benoemd tot titulair bisschop van Maastricht.

Momenteel is de titulaire zetel van Maastricht vacant.

Bij de balie van de Schatkamer van de Onze Lieve Vrouwebasiliek zijn handgeschilderde afbeeldingen van het wapen van de basiliek te koop.

Welcome to the International Civic Heraldry site !

The largest heraldry site on the net, with over 33000 images !

network smarter

[Main Index](#) [Nederland/Netherlands](#) [Europe](#) [America](#) [Asia](#) [Africa](#) [Australasia](#) [Special pages](#)

BASILIEK VAN SINT JOHANNES DE DOPER te LAREN

I : 8 juni 1993

"Doorsneden; I in sabel, schuingekruist een conopeum van goud, waarvan het scherm gebaand van goud en keel, met volants van hetzelfde, om en om, en een tintannabulum van goud, waarin een klokje van zilver; II gedeeld; a in azuur, schuingekruist, een processiekruis en een omgekeerd zwaard, beide van goud; b in azuur een hoofdletter S van goud. Devies : ECCE AGNUS DEI in zwarte letters op een wit lint"

1993

Oorsprong/verklaring :

Het wapen bestaat uit de gebruikelijke vormgeving van wapens van basilieken : boven de symbolen van een basiliek, en onder rechts de symbolen van de beschermheilige van de basiliek en links het wapen van de gemeente waarin de basiliek ligt. In dit geval zwaard en staf voor St. Johannes en de beroemde, sinds de 11e eeuw bestaande, processie. De S is het wapen van de gemeente [Laren](#).

[Literatuur](#) : Daae, 1995.

[Sitemap](#) © Ralf Hartemink 1996, -

This site is kindly hosted by [XB](#)
See also my other sites : [Heraldryshop.biz](#) and [Food-Info.net](#)

Disclaimer:

This site is private and non-commercial. All sources are mentioned when known. If you own copyrights to the information provided and are not mentioned, please contact the webmaster.

The information of this site may be used for private purposes but only with credit/link to this site. Be aware that for many non-commercial purposes permission of the (municipal) council to which the arms belong is needed ! When not sure, contact the council.

For commercial purposes permission of the council as well as the webmaster of this site is always needed. The webmaster of this site is not responsible for commercial use of the material provided.

Home	Vieringen	Kalender	Devotionalia
Basiliek	Contactpersonen	Mededelingen	Overige informatie
Bereikbaarheid	Liduina	Koren / concerten	Links

Het wapen van de Liduina Basiliek

Bijgewerkt: 3-apr-2006

Liduina Basiliek, Schiedam

[Print deze pagina](#) [Home](#)

voorgesteld en ook verleend. In één geval, het bisdom Roermond was naderhand, op wens van het bisdom zelf, inderdaad in het eerste kwartier een figuur toegevoegd, maar met als voornaamste beweegreden dat het wapen anders teveel zou lijken op enkele gemeentewapens. Bij het bisdom Rotterdam deed zich een dergelijke mogelijkheid tot verwarring niet voor, zodat het logisch leek aan te sluiten bij de normale traditie dat bisdommen alleen een kruis voeren. Daar kwam nog bij dat in de toelichting op het voorstel niet duidelijk werd gemaakt wat nu precies voor het bisdom het belang was van representatie van de H. Laurentius. De Raad adviseerde derhalve te volstaan met het kruis alleen. Dit gaf aanleiding tot een uitvoerige discussie waaruit tenslotte naar voren kwam dat paus Pius XII bij breve van 11 juli 1956 St. Laurentius als eerste patroon van het bisdom had aangewezen. Dit feit was voor de Raad aanleiding om zijn eerdere standpunt te herzien en alsnog met toevoeging van het St. Laurensrooster in te stemmen. Vergelijk de publicatie in: De Nederlandsche Leeuw 122 (2005), k. 122-123.

Bij K.B. van 30 januari 2004, nr. 04.000011, werd aan het bisdom Rotterdam het volgende wapen verleend:

In zilver een kruis van sinopel, in het eerste kwartier vergezeld van een rooster van keel. Het schild gedekt met een gouden, met edelstenen bezette mijter waarvan ter weerszijden van het schild twee gouden, van keel gevoerde linten met gouden franje afhangen, de uiteinden beladen met een breedarmig kruisje van keel; achter het schild, schuingekruist, een gouden kromstaf, de krul naar buiten gericht, en een gouden, met edelstenen bezet kruis met lelievormige

HOGE RAAD VAN ADEL

<p>Basiliek KB nr. 04.002705</p>	<p>VAN DE H. WILLIBRORDUS TE HULST</p> <p>Z</p> <p>Doornroosden; I in sinopel, schuingekruist, een conopeum van goud, waarvan het poelien gebaad van goud en keel, met velants van hetzelfde, en en om, gevoerd van goud, en een tintinnabulum van goud, waarin een lilië van zilver; II gedeeld; a in azuur een pallium van zilver, beladen met vier breedarmige kruisjes van zilver, verschild van drie harten van goud, geplaatst een en twee; b in goud een leeuw met een kroon van drie blazen en twee parels van zilver, getoend en getogeld van keel. Devies: IN DEI NOMINE FELICITER, in zwarte letters op een wit lint.</p>
--------------------------------------	--

HULST (basiliek van de H. Willibrordus)

Deze basiliek werd als vijfde kerk die deze waardigheid verkreeg, in 1933 opgericht. Nederland telt thans 20 basilieken aan veertien waarvan eerder een wapen was verleend.

SINTJAN DEN BOSCH

ST. PETERUS BOXTEL

SINT JAN
OOSTERHOUT

SINT AGATHA EN
BARBARA OUDENBOSCH

Afschrift

WIJ **B**EATRIX, BIJ DE GRATIE GODS,
KONINGIN DER NEDERLANDEN,
PRINSES VAN ORANJE-NASSAU,
ENZ. ENZ. ENZ.

22 DECEMBER 1986 № 93.

Op de voordracht van Onze Minister van Binnenlandse Zaken van 9 december 1986, nr. B86/1284, directoraat-generaal Binnenlands Bestuur,

Gezien het verzoek van het Kerkbestuur van de H.H. Agatha en Barbara te Oudenbosch van 2 oktober 1986, tot verlening van een wapen aan de basiliek te Oudenbosch;

G e l e t o p het besluit van de Soevereine Vorst van 24 december 1814, nr. 32 en het koninklijk besluit van 23 april 1991, Stb. nr. 181;

De Hoge Raad van Adel gehoord;

HEBBEN GOEDGEVONDEN EN VERSTAAN:

Aan de basiliek van H.H. Agatha en Barbara te Oudenbosch een wapen te verlenen, waarvan de beschrijving luidt als volgt: "Doorsneden; I in sabel schuingekruist een conopeum van goud, waarvan het scherm gebaand van goud en keel, met franjes van hetzelfde en gevoerd van goud, en een tintinnabulum van goud, waarin een klokje van zilver; II gedeeld; A in keel twee gekruiste sleutels, de baarden naar boven en afgewend, boven vergezeld van een lelie, alles van goud; B doorsneden; a in zilver drie geplante bomen van sinopel, staande op de doorsnijdingslijn;

b. in sinopel drie maliën van zilver, geplaatst twee en één.

Devies:

CVSTOS HEREDITATIS in zwarte letters op een wit lint.

Onze Minister van Binnenlandse Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit.

's-Gravenhage, 22 december 1986

DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN,

(get.) C.P. VAN DIJK

(get.) B E A T R I X

Overeenkomstig het oorspronkelijke,
HET HOOFD ALGEMENE SECRETARIE VAN HET
MINISTERIE VAN BINNENLANDSE ZAKEN,

Meesink van Grijpshuis

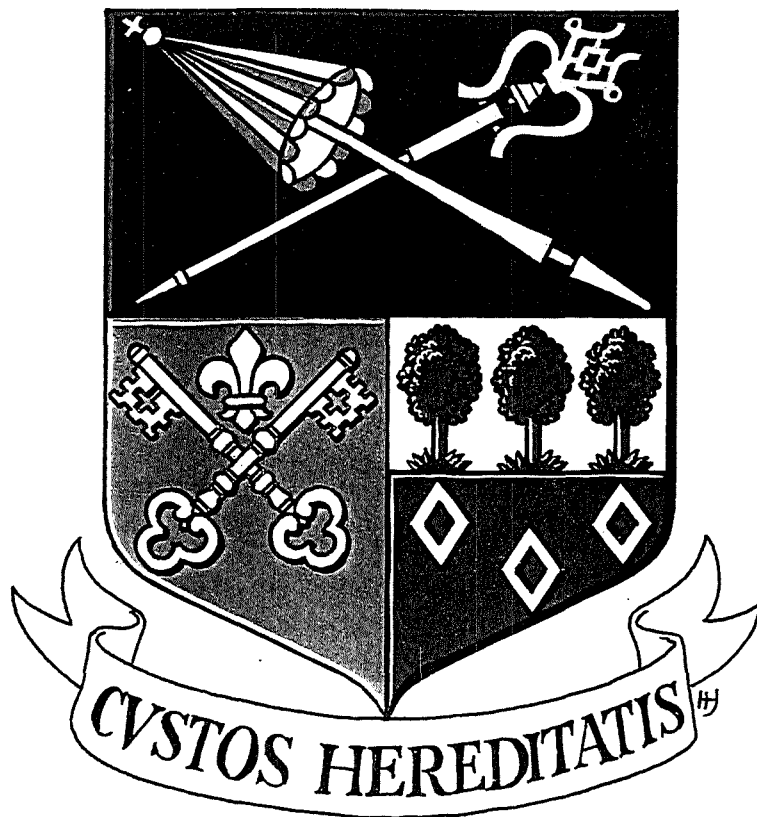
NR 22-12.1986, nr. 93.

Doorsneden; I in sabel schuingekruist een conopeum van goud, waarvan het scherm gebaad van goud en keel, met franjes van hetzelfde en gevoerd van goud, en een tintinnabulum van goud, waar in een klokje van zilver; II gedeeld; A in keel twee gekruiste sleutels, de baanden naar boven en afgewend,

boven vergezeld van een lelie, alles van goud; B doorsneden; a in zilver drie geplante bomen van sinopel, staande op de doorsnijdingslijn; b in sinopel drie maliën van zilver, geplaatst twee en één. Devies: *CVSTOS HEREDITATIS* in zwarte letters op een wit lint.

Gedaan te 's-Gravenhage, 24 juni 1987,

Basiliek van de

H.H. AGATHA EN BARBARA TE OUDENBOSCH

NB

K.B. 22 december 1986, Doorsneden; I in sabel schuingekruist een conopeum van goud, waarvan het scherm gebaad van goud en keel, met franjes van hetzelfde en gevoerd van goud, en een tintinnabulum van goud, waarin een klokje van zilver; II gedeeld; A in keel twee gekruiste sleutels, de baarden naar boven en afgewend, boven vergezeld van een lelie, alles van goud; B doorsneden; a in zilver drie geplante bomen van sinopel, staande op de doorsnijdingslijn; b in sinopel drie maliën van zilver, geplaatst twee en één. Devies: CVSTOS HEREDITATIS in zwarte letters op een wit lint.

Diploma
24 juni 1987

f 500,-

HOGE RAAD VAN ADEL

No. 86/238-34

2514 JT 'S-GRAVENHAGE, 19 augustus 1986.

NASSAULAAN 18
TEL. 070-614281; GIRO 1768105

Onderwerp: wapen Basiliek te
Oudenbosch.

Bijlagen: -

In antwoord op Uw brief van 12 augustus 1986 heeft de Hoge Raad van Adel de eer U mede te delen, dat hij zich kan verenigen met het door U voorgestelde alternatief 1 voor een wapen voor de Basiliek St. Agatha en St. Barbara te Oudenbosch, aangezien dit ontwerp aansluit bij eerdere aan basilieken verleende wapens, waarbij in het "vierde kwartier" een geografische aanduiding voorkomt.

Naar 's Raads mening is er voor het kruisje tussen de woorden CVSTOS en HEREDITATIS onvoldoende grond. De omschrijving wordt dan: Doorsneden; I in sabel schuingekruist een conopeum van goud, waarvan het scherm gebaad van goud en keel, met franjes van hetzelfde en gevoerd van goud, en een tintinnabulum van goud, waarin een klokje van zilver; II gedeeld; A in keel twee gekruiste sleutels, de baarden naar boven en afgewend, boven vergezeld van een lelie, alles van goud; B doorsneden; a in zilver drie geplante bomen van sinopel, staande op de doorsnijdingslijn; b in sinopel drie maliën van zilver, geplaatst twee en één. Devies: CVSTOS HEREDITATIS in zwarte letters op een wit lint.

DE HOGE RAAD VAN ADEL,

VOORZITTER,

SECRETARIS.

Weledelgestrenge Heer

W.A. van Ham

p/a gemeente-archief

Sint Annastraat 6

4611 TN Bergen op Zoom

520391F-6503

W.A.van Ham
p/a gemeente-archief
Sint Annstraat 6
4611 TN Bergen op Zoom

Bergen op Zoom ,28 augustus 1986

Zeer geacht Bestuur,

Naar aanleiding van enige gesprekken die ik met een delegatie uit uw midden mocht voeren en na ingewonnen advies bij de Hoge Raad van Adel te 's-Gravenhage, waarvan u hierbij een kopie gelieve aan te treffen, moge ik u hierbij aanbieden :

- Het concept van een schrijven aan de Kroon ter aanvraag van een wapen voor de basiliek;
- Een rapport betreffende dit wapen;
- Een omschrijving van het wapen;
- Een tekening in kleuren.

Ik moge u adviseren, deze stukken ter verlening van een wapen aan de Kroon in te zenden. Alsnog dient daaraan te worden toegevoegd : a. de toestemming van het bisdom Breda in deze aangelegenheid; b. een nadere toelichting op de spreuk **CVSTOS HEREDITATIS**.

Tot het verstrekken van aanvullende inlichtingen ben ik gaarne bereid.

Met de meeste hoogachting,

(W.A.van Ham).

R.K. KERKBESTUUR
VAN DE
H.H. AGATHA EN BARBARA
OUDENBOSCH

Postgiro No. 1076405

Bankrelaties: Rabobank 14.07.02.032

Alg. Bank Nederland N.V. 52.67.28.841

Aan Hare Majesteit de Koningin
der Nederlanden
te
's-Gravenhage

OUDENBOSCH. 2 oktober 1986

Betreft: wapen

Mevrouw,

Geeft met verschuldigde eerbied te kennen : het roomskatholiek parochiebestuur van de Heiligen Agatha en Barbara te Oudenbosch (Noord-Brabant): dat de parochiekerk, die onder dit bestuur behoort, de titel draagt van **basilica minor** ;

dat het dit bestuur bekend is, dat aan enige van de in ons land gevestigde basilikale kerken een wapen is verleend, een en ander overeenkomstig het besluit van de Soevereine Vorst van 24 december 1814, no.32 en het Koninklijk besluit van 23 april 1919, Stb. no.181;

dat bij gelegenheid van het gereedkomen van de restauratiewerken aan het kerkgebouw een geschikt moment lijkt gekomen, dat ook deze basiliek, ingevolge genoemde Soevereine en Koninklijke besluiten een wapen worde verleend ; Redenen, waarom meergemeld bestuur, met toestemming van het bestuur van het bisdom Breda, Uwe Majesteit eerbiedig moge verzoeken, conform de hierbij overgelegde beschrijving met tekening, een wapen aan deze kerk te verlenen.

Tevens heeft dit bestuur de eer, Uwe Majesteit enige bijlage ter toelichting van dit verzoek te doen toekomen, waarbij gebruik is gemaakt van een schrijven van de Hoge Raad van Adel te 's-Gravenhage betreffende dit onderwerp.

Het parochiebestuur voornoemd,

Rapport betreffende een wapen voor de basiliek van de H.H. Agatha en Barbara te Oudenbosch (N.Br.).

Het roomskatholiek parochiebestuur van de H.H. Agatha en Barbara te Oudenbosch verlangt, dat aan het aan zijn zorgen toevertrouwde kerkgebouw een wapen worde verleend, zulks ter gelegenheid van het gereedkomen van de restauratiewerken aan dit gebouw. Dit wapen dient naar de tradities te verwijzen van de parochie en van de plaats, waar deze is gevestigd. Uiteraard dient de vormgeving van het wapen overeen te komen met reeds eerder aan basilikale kerken verleende wapens, bijvoorbeeld aan de basiliek van Sint Jan te Oosterhout (K.B. van 8 juli 1982, nr.15).

Aan deze kerk is in 1912 de titel **basilica minor** verleend. De tradities van de parochie herinneren aan de plaats, die deze innam als vertrekpunt van de Nederlandse "Zouaven" (vrijwilligers in dienst van het leger van de Kerkelijke Staat) in de jaren 1864-1870. In de periode 1865-1892 werd, om de banden met de Pauselijke Stoel te Rome gestalte te geven, aan de toen nieuw gebouwde parochiekerk de vorm gegeven van de Sint Pietersbasiliek te Rome, waarbij de voorgevel gebouwd werd in de trant van de basiliek van Sint Jan in Lateranen. Het ontwerp sluit aan bij eerdere aan basilieken verleend wapens, waarbij in de bovenhelft de rangtekens van de basiliek : **conopeum** en **tintinnabulum** worden geplaatst, in de benedenhelft (heraldisch) rechts een herinnering aan de met Rome verbonden tradities , (heraldisch) links , een geografische aanduiding voor de plaats, waar het kerkgebouw is gevestigd.

In de rechter benedenhelft zijn twee gekruiste sleutels geplaatst, symbolen van Sint Pieter, van de Pauselijke Stoel en van de Vaticaanse staat. Tevens stelt het parochiebestuur er prijs op, daaraan een herinnering toe te voegen aan de pastorale zorg sinds het ontstaan van de parochie in de veertiende eeuw door leden van de kloosterorde der Cisterciënsers. Daarom is in dit schilddeel één lelie geplaatst, ontleend aan het wapen van de moederabdij van Citeaux (Fr.).

In de linker benedenhelft is het wapen van de gemeente Oudenbosch opgenomen, zoals dat verleend is bij Koninklijk besluit van 27 juni 1986, no. 6.

Ook de voorgestelde wapenspreuk **CVSTOS HEREDITATIS** , in zwarte letters op een wit lint, symboliseert de functie van de basiliek als bewaarder van op de kerk van Rome gerichte tradities. In een tweede bijlage wordt de betekenis van deze spreuk nader toegelicht.

R.K. KERKBESTUUR
VAN DE
H.H. AGATHA EN BARBARA
OUDENBOSCH

Postgiro No. 1076405

Bankrelaties: Rabobank 14.07.02.032

Alg. Bank Nederland N.V. 52.67.28.841

OUDENBOSCH,

"CUSTOS HEREDITATIS" (de bewaarder van het Erfgoed)

Betreft:

Wapenspreuk van de Basiliek te Oudenbosch

Nadat reeds sedert vijf eeuwen de zielzorg in -eerst Nieuwenbosch, later Oudenbosch- aan de Cisterciënserabdij, Sint Bernard te Hemiksem was toevertrouwd, welke abdij, na het beëindigen van de Franse revolutie, zijn voortzetting vond in Bornem, werd Wilhelmus Hellemons op 3 oktober 1834 door abt van Ommeren van voornoemde abdij tot assistent benoemd van de parochie van de H.Agatha te Oudenbosch.

Via zijn opleiding en studie in de S.Croce-abdij te Rome had hij een bijzondere band met Rome, terwijl uit die periode ook zijn vriendschap met Paus Gregorius XVI dateerde. Rome inspireerde hem, om in de jaren 1864-1870 zich in te zetten voor de instandhouding van de Kerkelijke Staat, een inzet, die hem de eretitel Zouavenpastoor zou opleveren. Zijn bezorgdheid voor het geloof van de R.K.Kerk kreeg gestalte in het stichten van de Congregatie van St.Louis en in het oprichten van katholieke scholen in Oudenbosch.

Maar bovenal blijft zijn naam verbonden met de bouw van de machtige koepelkerk in Oudenbosch als parochiekerk. Zij is zijn levenswerk geworden. Vanuit zijn visie moest de kerk een combinatie vormen van twee kerken in Rome, die zijn grote liefde hadden: de Sint Pieter en de Sint Jan van Lateranen. Het unieke van dit kerkgebouw in de Lage Landen werd door de kerkelijke overheid erkend in het feit, dat het op 11 juli 1912 tot Basiliek werd verheven, terwijl de wereldlijke overheid het een plaats waardig keurde op de lijst van Nederlandse monumenten.

De Basiliek vormt een beeld van het rijke Roomse leven, getuige onder andere de weldoordacht toegepaste symbolieken in de bouwtrant. Zij is een eerbetoon aan haar bouwpastoor. Maar zij is vooral ook een eerbetoon aan vorige generaties, die de bouw mogelijk hebben gemaakt, gevoed vanuit hun diepgelovige overtuiging; aldus luidt een randschrift, boven in de kerk: "Sola fide et munificentia parochianorum: door louter geloofszin en mildadigheid van de parochianen. Zij is een monument in steen van het: "Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam". Zij is in het Brabantse land een ware "custos hereditatis - een bewaarder van het Erfgoed".

Pastoor A.Landsbergen O.C.

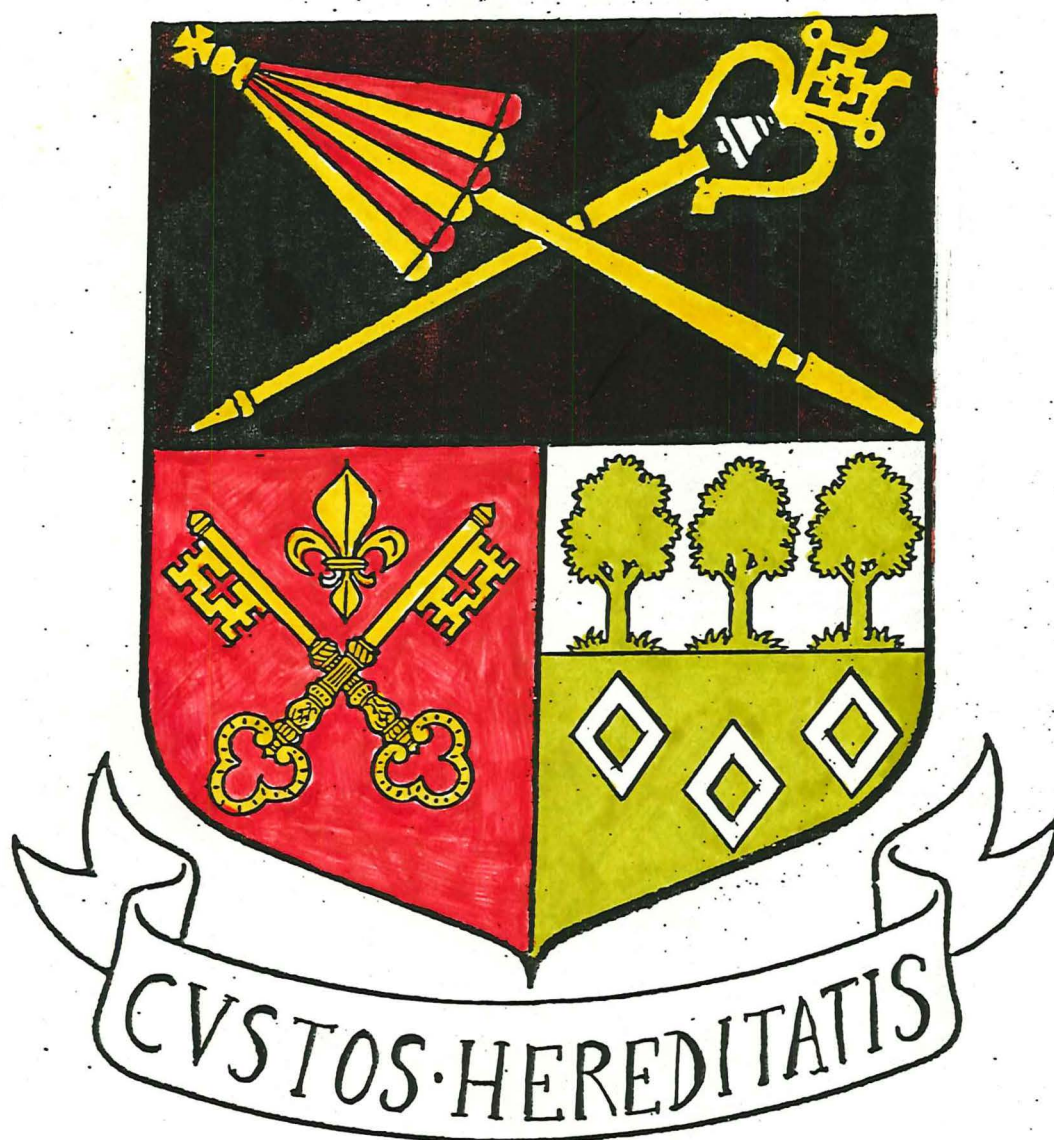
OMSCHRIJVING VAN HET ONTWERP-WAPEN VOOR DE BASILIEK VAN DE HEILIGEN
AGATHA EN BARBARA TE OUDENBOSCH (N.BR.).

Doorsneden : I in sabel schuingekruist een conopeum van goud, waarvan het scherm gebaad van goud en keel, met franjes van hetzelfde en gevoerd van goud, en een tintinnabulum van goud, waarin een klokje van zilver;

II gedeeld ; A in keel twee gekruiste sleutels, de baarden naar boven en afgewend, boven vergezeld van een lelie, alles van goud ; B Doorsneden; a in zilver drie geplante bomen van sinopel, staande op de doorsnijdingslijn; b in sinopel drie maliën van zilver, geplaatst twee en één.

Devies : CVSTOS HEREDITATIS in zwarte letters op een wit lint.

ONTWERP VAN EEN WAPEN VOOR DE BASILIEK VAN DE HEILIGEN AGATHA EN BARBARA
TE OUDENBOSCH

Omschrijving :

- Doorsneden** : I in sabel schuingekruist een conopeum van goud, waarvan het scherm gebaad van goud en keel, met franjes van hetzelfde en gevoerd van goud, en een tintinabulum van goud, waarin een klokje van zilver; II gedeeld : A in keel twee gekruiste sleutels, de baarden naar boven en afgewend, boven vergezeld van een lelie, alles van goud; B doorsneden; a. in zilver drie geplante bomen van sinopel, staande op de doorsnijdingslijn ; b. in sinopel drie maliën van zilver, geplaatst twee en één.

DE BASILIEK VAN OUDENBOSCH:
EEN " CUSTOS HEREDITATIS"
"EEN BEWAKER VAN HET ERFGOED"

De tijd, waarin Pastoor W. Hellemons zijn priesterstudies in Rome voltooide (1833) en zijn benoeming kreeg voor de Parochie van Oudenbosch (1834) werd gekenmerkt door een sterke curiale centralisatie van de Kerk: het was het kenmerk van het pontificaat van Paus Pius IX, die zijn pausmacht haar hoogste top zag bereiken door de onfeilbaarheidsverklaring van Vaticanum I in 1870. Rome oefende een grote invloed uit op de kerkelijke hiërarchie. Dat veroorzaakte spanningen met regeringen en andersdenkende geesten, die de Kerk als niet-langer-bij-de-tijd beoordeelden. Dit werd nog eens bevestigd door de " Syllabus" van Pius IX tegen de secularisatie-tendens in politiek en denken. Toen Rome als gevolg van deze Syllabus steeds feller anti-tijdsgeest werd, ontstond in Nederland naast de protestantse, christelijk historische en anti-revolutionaire partijen, de Rooms-katholieke Staatspartij, met als lijsttrekker Dr. Schaepman. Deze partijen stelden zich op tegenover de liberalen en socialistten. De Katholieke Kerk was zich haar verantwoordelijkheid op het openbare leven zeer bewust. In Oudenbosch was blijkbaar de scheiding van Kerk en Staat zelfs onbekend, en dat midden in de liberale tijd. Het was ook de tijd, waarin de emancipatie-strijd van Katholiek Nederland nog maar nauwelijks de kinderkamer was gepasseerd. Als gevolg hiervan, en onder invloed van de Romeinse pastoor Hellemons manifesteerde het nadrukkelijk eigen karakter van de Katholieke Kerk zich toen in Oudenbosch in de oprichting van eigen katholieke scholen, geleid door eigen katholieke mannen- en vrouwen instituten. Ter verdediging van het Erfgoed van Petrus trokken in deze periode ook Nederlandse Zouaven langs Oudenbosch op naar Rome, in een ongelijke strijd tegen de revolutionaire Garibaldisten,

II.

(Garibaldisten)

die de kerkelijke straat hadden aangevallen.

Oudenbosch was het doorgangstation voor deze Nederlandse Zouaven.

Pastoor Hellemons, de ziel van de Zouavenzorg, gaf iedere Zouaaf, alvorens ten strijde te trekken, een geestelijke instructie.

Terwijl Pastoor Hellemons reeds lang van te voren al droomde van Romijnse koepels in Oudenbosch, heeft de val van Rome hem nog onverzettelijker dan ooit, het plan doen uitvoeren, om een nieuwe parochiekerk te bouwen met een Sint Pieterskoepel, met de onfeilbare woorden van Christus daarin: " Gij zijt Petrus, en op deze steenrots zal ik mijn Kerk bouwen."

De koepelkerk, naar het voorbeeld van de Sint Pieter in Rome, met het voorfront van de Sint Jan van Lateranen, is een exponent van het kerkelijke denken van die tijd. Na zoveel jaren schuikerkerken wilde de katholieke kerken zich bewijzen door boven de daken uit te torenen. Zo manifesteert de Basiliek van Oudenbosch zich dan ook als een vrijgekome, als een na lange strijd bevochten overwinningsmonument: de eenheid van de Rooms Katholieke gelovigen wilde zich daarin bevestigd zien. Dr. Schaepman, de pauselijke zouaaf in doctorstoga, heeft dit bewustwordingsproces aangewakkerd. Een bekende zinsnede uit een van zijn redevoeringen typeert deze emancipator: " Vindicare hereditatem patrum vestrorum": opkomen voor het (geestelijk) erfgoed uwer vaderen. Het trouw bewaren van hetgeen de apostelen op Christus' gezag aan de Kerk toevertrouwd is een steeds actuele opdracht, waardoor de Kerk de traditie, die Zij zelf is, waar moet maken. De Kerk moet zich dan ook telkens opnieuw bezinnen op de eigenlijke inhoud van de leer van Christus. De Basiliek van Oudenbosch is door de inspirator Pastoor Hellemons niet alleen gebouwd als een Mater, een moeder, waar de kinderen Gods kunnen samenkomen, maar vooral ook als Magistra, als degene die onderricht geeft. Het kerkgebouw met de vele symbolieken in ornamenten, beelden en schilderijen, functioneert als een katechismus in steen, niet echter van een leer, die versteend zou zijn, hoewel de vroomheidsvormen wellicht niet de onzen zijn.

III

(niet de onzen zijn.)

Het essentiële van de christelijke en katholieke leer is echter ^{ook nu nog} evenzeer vanachter de interpretaties van toen te herkennen. Deze Kerk van toen heeft het mogelijk gemaakt, dat er nu een Kerk bestaat, die zich in een nieuwe tijd kan opstellen.

Het zou onjuist zijn vanuit huidige opvattingen een oordeel over het verleden te vellen; maar het zou evenzeer een verraad zijn aan het verleden, om de erfenis van vroeger niet vruchtbaar te laten zijn voor een nieuwe tijd.

In deze, zo verzakelijkte wereld, staat daarom de Basiliek als een wachter als een " custos hereditatis", een bewaarder van het erfgoed onzer vaders.

Pastoor A. Landsbergen O. Cist.

HOGE RAAD VAN ADEL

No. 87/21-34 (86)

2514 JT 'S-GRAVENHAGE, 27 januari 1987

NASSAULAAN 18
TEL. 070-614281; GIRO 1768105

Onderwerp: K.B. basiliek

Oudenbosch

Bijlagen:

Bij Uw brief van 12 januari 1987, nr. B87/6, afd. DGOB, zond Uwe Excellentie een afschrift van het Koninklijk besluit van 22 december 1986, no. 93, waarbij aan de basiliek van de H.H. Agatha en Barbara te Oudenbosch een wapen werd verleend.

In regel 9 staat het jaartal '1991' i.p.v. '1919', terwijl in regel 12 tussen de woorden 'van' en 'H.H. Agatha' het woord 'de' is weggefallen.

De Raad zou het op prijs stellen indien deze beide misslagen hersteld zouden kunnen worden.

In afwijking van 's Raads concept is aan het einde van de tekst bij 'b. in sinopel ...', 'Devies:' en 'CVSTOS ...' telkens op een nieuwe regel begonnen, waardoor tot op zekere hoogte een onbegrijpelijke tekst is ontstaan. Het lijkt echter niet nodig hierin alsnog verandering te brengen.

DE HOGE RAAD VAN ADEL,

VOORZITTER,

SECRETARIS.

Zijner Excellentie
de Minister van Binnenlandse Zaken
postbus 20011
2500 EA 's-Gravenhage

wapens (namelijk Kedichem met alleen-maar drie-bladeren-entwee-parels kroon zonder formele bevestiging gevoerd, en Schoonrewoerd met vijf-bladeren kroon en schildhouders), kon worden gehanteerd voor de plaatsing van schouderchildjes als „nieuwe” toevoeging.

Naar advies van de Hoge Raad van Adel⁸ is de burcht (niet zoals bevestigd in 1816 vrij in het veld, maar) op een vaste grond („grasgrond”) geplaatst, omdat toch de trapleer ergens steun moet vinden . . . En zo werd een minuscuul onderdeelje in het nieuwe wapen ook nog een accentenrijk detail, dat bewust niet langer „ladder”, maar officieel trapleer genoemd is met een voorzichtige indicatie dat dit een „sprekende wapenfiguur” is.

KL. SIERKSMA.

8. Brief van 19 aug. 1986, nr. 86/223-32.

Het wapen van de basiliek van de Heiligen Agatha en Barbara te Oudenbosch.

Bij gelegenheid van het gereedkomen van de restauratiewerken aan de basiliek van de Heiligen Agatha en Barbara te Oudenbosch heeft het kerkbestuur om verlening van een wapen verzocht. Hiermee is deze basiliek de vierde kerk met de titel *basilica minor* met een eigen wapen.

Eerder is door de Kroon een wapen verleend aan de basilieken van Sint Jan Evangelist te 's-Hertogenbosch (1950), aan die van Sint Bavo te Haarlem (1955) en aan die van Sint Jan [de Doper] te Oosterhout (1982)¹.

Bij de aan basilieken verleende wapens wordt in ons land doorgaans dezelfde schildverdeling toegepast: doorsneden; in de bovenste schildhelft schuingekruist een *conopeum* (een van goud en keel gestreep scherm, aan een gouden stok, bekroond met een gouden kruisje) en een *tintinnabulum* (een klokkestandaard van goud, waarin een zilveren klokje). Bij kathedrale basilieken is hier overheen een bisschopsmijter geplaatst, terwijl het veld van keel is; bij parochiale ontbreekt uiteraard de mijter, het veld is van sabel. De onderhelft van het schild is gedeeld: rechts is het symbool van de patroonheilige van de kerk geplaatst, links het wapen van het bisdom of van de plaats van vestiging².

Voor de bovenhelft van het schild kon bij de parochiekerk van de Heiligen Agatha en Barbara overeenkomstig het systeem de combinatie *conopeum-tintinnabulum* in een veld van sabel worden geplaatst. Aan de kerk is in 1912 de titel *basilica minor* toegekend, niet in het minst om de plaats, die deze parochie in de jaren 1684—1870 innam als vertrekpunt van de Nederlandse „Zouaven” (vrijwilligers in dienst van het leger van de Kerkelijke Staat). Op initiatief van pastoor *Wilhelmus Hellemons* begon in dezelfde jaren de bouw van

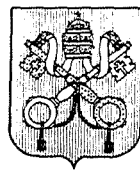
1. O. Schutte, „Het wapen van de basiliek Sint Jan te Oosterhout”, in: *De Nederlandsche Leeuw* 100 (1983), 103—104.

2. Schutte, „Het wapen”, 104. Inmiddels is door onderscheiding van de kerk van de H. Servatius te Maastricht als *basilica minor* in 1985 het aantal basilieken in Nederland op veertien gekomen. Het bij Schutte t.a.p. genoemde patrocinium van de basiliek te Maastricht, O.L. Vrouw dient te luiden: O.L. Vrouw Tenhemelopneming; van die te Meeressen: H. Bartholomeus; van die te Sint Odiliënberg: H.H. Wiro, Plechelmus en Otgerus. Die van Oudenbosch uiteraard de H.H. Agatha en Barbara.

Desgevraagd deelde de Heer Schutte ons mede dat hij zijn kennis ondermeer ontleend had aan *De Katholieke encyclopaedie*, deel 4, Amsterdam, 1933, kol. 69. REDACTIE.

een nieuwe parochiekerk, die de vorm kreeg van de Sint Pieterskerk in Vaticaanstad, gecombineerd met elementen uit de voorgevel van de basiliek van Sint Jan in Lateranen. De kerk, voltooid in 1892, vormt een herinnering aan de verbondenheid van de plaatselijke gemeenschap met de kerk van Rome en met het hoofd van die kerk, de Paus. Daarom is in het rechter deel van de onderhelft van het schild aan die verbondenheid gestalte gegeven door het opnemen van twee gekruiste sleutels. Om dit schilddeel niet te overladen moest worden afgezien van de afbeelding van attributen van de parochieheiligen Agatha en Barbara.

Twee sleutels gelden in de iconografie als de gebruikelijke attributen van Sint Pieter³. Als afzonderlijk embleem komen zij sinds de dertiende eeuw voor. Deze sleutels, vaak door een koord verbonden, symboliseren dan Sint Pieter, aan hem toegewijde kerkgebouwen of instellingen en vooral het pauschap, de pauselijke residentie of de paus zelf⁴. Oorspronkelijk werden zij naast elkaar geplaatst, de baarden afgewend. Geleidelijk ging men ertoe over, de sleutels schuingekruist over elkaar liggend af te beelden, zowel

als afzonderlijk embleem als op een schild geplaatst. Dit schild werd doorgaans keel, de sleutels zilver of goud. In het begin van de zestiende eeuw werd dit proces afgesloten door het afbeelden van één gouden en één zilveren sleutel en het plaatsen van de pauselijke kroon of *tiaara* in het schild boven de sleutels. Het schild is sindsdien steeds van keel, terwijl de gouden sleutel doorgaans bovenop de zilveren ligt, de baard rechts⁵. De moderne kerkelijke heraldiek geeft een symbolische uitleg aan de sleutels, de gebruikte metalen en hun plaatsing, alsof deze dwingend zijn voorgeschreven. Er wordt echter toegegeven dat er uitzonderingen zijn⁶. De bekendste is wel de plaatsing van de sleutels op de vlag van Vaticaanstad, die teruggaat op de in 1809 door paus *Pius VII* vastgestelde banier. Hier ligt de zilveren sleutel bovenop⁷.

3. J. J. M. Timmers, *Christelijke symboliek en iconografie* (Weesp, 1985), 290—292, nr. 791.

4. D. L. Galbreath, *Papal heraldry* (Londen, 1972), 6—7.

5. Galbreath, *Papal Heraldry*, 6-14, 24—25, 112—113. De volledige omschrijving van het wapen luidt: In keel twee schuingekruiste sleutels, één van goud, één van zilver, de baarden omhoog en van elkaar afgewend, de gouden sleutel bovenop, de baard naar rechts gewend, de grepen verbonden door een gouden koord.

6. Galbreath, *Papal heraldry*, 110; B. B. Heim, *Heraldry in the Catholic Church. Its origin, customs and laws* (Gerards Cross, 1978), 54. De laatste geeft als verklaring van de symboliek, dat de gouden sleutel de pauselijke macht in de Hemel aangeeft, terwijl de zilveren de aardse macht over de gelovigen verzinnebeeldt. De grepen zijn naar beneden gericht, naar de aarde, waar de paus als plaatsbekleder van Christus zetelt. De baarden zijn naar boven gericht, omdat de sleutelmacht om te binden en te ontbinden ook in de Hemel geldt. De baarden zijn in een kruisvorm uitgesmeed om aan te geven dat de pauselijke macht op de kruisdood van Christus berust. Er bestaan ook afwijkende of meer uitgebreide verklaringen voor de symboliek van de sleutels.

7. Afgebeeld in Galbreath, *Papal heraldry*, pl. VIII t.o. 120. Heim beeldt de moderne vlag af in *Heraldry*, pl. V t.o. 136. Zowel het wapen als de vlag met de zilveren sleutel bovenop in W. Smith, *Spectrum Vlaggenboek* (ed. Sierksma, Utrecht 1975), 223, nr. 26. De vlag met de gouden sleutel bovenop en naar recht gewend in C. F. Pedersen, *Alverdens flag i farver* (Kopenhagen, 1970), 45, 174, nr. 254. De gouden sleutel bovenop, maar naar links gewend in het wapen en op de vlag in W. Smith, *Spectrum Vlaggenboek* (ed. Sierksma, Utrecht, 1975), 223 nr. 26.

Ook in de kerkelijke en burgerlijke heraldiek zijn aantal, kleur en plaatsing van de sleutels vrij willekeurig toegepast. Hier wordt volstaan met enige bekende voorbeelden. De Duitse stad Bremen plaatste in 1366 één (zilveren) sleutel in haar wapenschild (van keel), terwijl de daar residerende aartsbisschop twee gekruiste sleutels voerde⁸. De voormalige pauselijke zetelstad Avignon in Zuid-Frankrijk voert daarentegen drie gouden sleutels in een veld van keel, de baarden benedenwaarts en naar rechts gewend⁹. Eveneens drie sleutels voerde de Sint-Pieterabdij te Gent. In dit geval zijn deze naast elkaar geplaatst, de baarden naar rechts gewend, de sleutels van goud, het veld van keel¹⁰. Een soortgelijk wapen, in dit geval met zilveren sleutels op een veld van sabel, voerde de stad Gembloux (Gembloers) in Zuid-Brabant, terwijl de plaatselijke abdij de zilveren sleutels gekruist in een veld van sabel had¹¹. Meer traditioneel voerden de Hollandse stad Leiden en de Duitse stad Regensburg de sleutels gekruist; de eerste de sleutels van keel op zilver, de tweede het omgekeerde¹². Voor de sleutels in het wapen van de basiliek

van Oudenbosch is goud gekozen, om deze aan te passen aan die van de daar boven geplaatste liele. Deze is ontleend aan het wapen van de abdij van Cîteaux (Fr.), moederabdij van de Orde van de Cisterciënzers. Leden oefenden sinds het laatste kwart van de dertiende eeuw zielzorg in deze streek uit. In de jaren 1275—1277 verkreeg de Cisterciënzers abdij van Sint Bernaards aan de Schelde te Hemiksem (B.) de tienden, het patronaatsrecht en woeste gronden in de moederparochie Gastel, waarvan de parochie Oudenbosch in de veertiende eeuw werd afgescheiden¹³.

Als kleur voor de rechter benedenhelft van het schild is om esthetische redenen voor keel gekozen. De kleuren van de aangrenzende wapenvelden leiden als het ware vanzelf daartoe, terwijl zodoende kon worden aangesloten bij de oude pauselijke kleuren, die ook te vinden zijn in het scherm of conopeum in de bovenhelft van het schild. Hiermee is gemeend de heraldische eenvoud te dienen, met de aantekening, dat in dit schilddeel een relatie wordt aangegeven en niet het wapen van de Vaticaanse stad is afgebeeld.

In het linkerdeel van de onderhelft van het schild is het volledige gemeentewapen van Oudenbosch geplaatst, zoals dat bij Koninklijk besluit van 27 juni 1986, no. 6, is herzien¹⁴.

8. H. Horstmann, Vor- und Frühgeschichte des europäischen Flaggenwesens (Bremen, 1971), 148—149.
9. J. Louda, European civic coats of arms (Londen, 1966), 96—97.
10. M. Servais, Armorial des Provinces et des Communes de Belgique (Luik, 1955), 970; de daarvan afgeleide gemeentewapens: 967, 970—975.
11. Servais, Armorial, 974; F. J. van Ettore, The heraldic chart of Zangrius from the year 1600, in: De Nederlandsche Leeuw 71 (1964), 211—217; W. A. van Ham, De wapens van de steden in het voormalig hertogdom Brabant, in: De Brabantse Leeuw 25 (1976), 163—196.
12. A. Versprill, De zegels en het wapen van Leiden, in: Zegels en wapens van steden in Zuid-Holland ('s-Gravenhage, 1966), 145—180. Voor Regensburg: K. Stadler, Deutsche Wappen (Bremen, 1968), 48.
13. R. Dubuc en E. Manning, Armorial Cistercien (Rochefort, 1979), série I, nr. 1. Het wapen van Cîteaux is te omschrijven als: in azuur, bezaaid met gouden liesjes, een hartschild, gedwarsbalkt van goud en azuur van zes stukken en een rode zoom (Oud-Frankrijk met als hartschild Oud-Bourgondië).
14. W. A. van Ham, De herziening van het gemeentewapen van Oudenbosch, in: De Nederlandsche Leeuw 103 (1981), 445—447.

Het kerkbestuur gaf er de voorkeur aan, terwille van de herkenbaarheid, het volledige wapen op te nemen en niet te volstaan met één of meer stukken daaruit. Als wapenspreuk is toegevoegd: CVSTOS HEREDITATIS (een bewaarder van het erfgoed). Deze spreuk wijst op de functie, die de basiliek vervult als bewaarder van op de kerk van Rome gerichte tradities. Als geheel vormt het gebouw een exponent van het kerkelijk denken uit de bouwtijd. Gedacht is hierbij aan één van de redevoeringen van de rooms-katholieke politicus Dr. Schaepman, waarin de zinspreuk „Vindicare hereditatem patrorum vestrorum” (opkomen voor het — geestelijke — erfgoed uwer vaderen) werd behandeld. Behalve een herinnering aan deze tradities, kan bij het woord „erfgoed” worden gedacht aan een erbetoon aan de pastoor en de parochianen, die vanuit hun gelovige overtuiging de bouw mogelijk maakten¹⁵. Bij Koninklijk besluit van 22 december 1986, No. 93 is aldus aan de basiliek van de H.H. Agatha en Barbara te Oudenbosch een wapen verleend, waarvan de beschrijving luidt: „Door-

snesden; I in sabel schuingekruist een conopeum van goud, waarvan het scherm gebaad van goud en keel, met franjes van hetzelfde en gevoerd van goud, en een tintinnabulum van goud, waarin een klokje van zilver; II gedeeld; A in keel twee gekruiste sleutels, de baarden naar boven en afgewend, boven vergezeld van een liele, alles van goud; B doorsneden; a in zilver drie geplante bomen van sinopel, staande op de doorsnijdingslijn; b in sinopel drie maliën van zilver, geplaatst twee en één. Devies: CVSTOS HEREDITATIS in zwarte letters op een wit lint.”

W. A. VAN HAM.

15. Toelichting bij het verzoek tot wapenverlening door pastoor A. Landsbergen O. Cist., bedenker van de wapenspreuk.

BOEKBESPREKING.

Varver, Muntinga, Buurman, herausgegeben von Heinrich Buurman, Leer, 1984, 48 pagina's.

Zes generaties Varver uit Holthusen bij Weener (Oost-Friesland) sinds 1676, met uitlopers Holtkamp in Beerta sinds 1806, vijf generaties Müntinga uit Coldemüntje sinds 1686 en een artikel over Coeno Alberts Varver (1791—1874) Pastor und Grossgrundbesitzer en afgevaardigde ter staten in Aurich in 1850. Hij huwde 1822 Grietje Jans Müntinga (1794—1831). Hun dochter Sjambina Varver (1830—1880) trouwde 1860 Everhardus Johan Buurman (1830—1873), evenals zijn schoonvader Pastor. De auteur stamt van dit laatste echtpaar af.

CASPAR VAN HEEL.

INHOUD VAN DIT NUMMER:

Bestuursberichten. — Een onopvallend riddermatig geslacht: Van der Zede, door J. W. Schaap. — Het geslacht Saab te Bunschoten, door Mr. G. van Niekerken. — De oudere generaties van het geslacht Groenboom alias (Den) Tack alias Groenentak uit Charlois, door K. J. Sijkerman. — Korte mededelingen. — Boekbespreking.

ISSN: 0028-226X

A. M. Landsbergen, S. O. Cist.

Markt 59 4731 HN Oudenbosch
Telefoon 01652 - 2736

Oudenbosch, 23 januari, 1987.

Aan den Weledelgestrenghe Heer W.A. van Ham
p/a Gemeente - archief
Sint Annastraat 6
4611 TN BERGEN OP ZOOM.

Weledele Heer,

Op 28 augustus 1986 hebt U ons alle stukken betreffende de aanvraag van het voeren van een wapen door onze basiliek doen toekomen.

Al zijn dan nu enkele maanden verstreken, sedert U dit voor ons deed, dan willen wij U alsnog hartelijk dank zeggen voor Uw bemiddeling in deze en Uw adviezen.

Wij waren zonder U nooit op de gedachte gekomen, om een wapen aan te vragen of tot het samenstellen daarvan te komen.

Vooraf voor het verkrijgen van een voor ons bevredigende uitbeelding, die ook zou beantwoorden aan de voorschriften der heraldiek hebt U zich veel moeite gegeven.

Wij zijn U daar zeer erkentelijk voor, en hopen, dat U even zo trots zult zijn als wij, nu wij niet alleen van de bisschop, maar ook van Hare Majesteit de Koningin de toestemming hebben gekregen tot het voeren van dit wapen.

Wij dachten, dat U het misschien voor Uw persoonlijke verzameling wel op prijs zou stellen, wanneer wij U bijgesloten gecopiëerde stukken zouden geven.

Het is tenslotte Uw werk, waarvan U het resultaat toch ook graag wilt weten.

Nogmaals U dankend, wensen wij U ook veel zegen en goeds in Uw persoonlijk leven, en verblijven met vriendelijke groeten,

hoogachtend,

A. Landsbergen O. Cist.

pastoor.

Het wapen van de basiliek van de Heiligen Agatha en Barbara te Oudenbosch.

Bij gelegenheid van het gereedkomen van de restauratiewerken aan de basiliek van de Heiligen Agatha en Barbara te Oudenbosch heeft het kerkbestuur om verlening van een wapen verzocht. Hiermee is deze basiliek de vierde kerk met de titel basilica minor met een eigen wapen.

Eerder is door de Kroon een wapen verleend aan de basilieken van Sint Jan Evangelist te 's-Hertogenbosch (1950), aan die van Sint Bavo te Haarlem ⁽¹⁹⁵⁵⁾ en aan die van Sint Jan [de Doper] te Oosterhout (1982). 1)

Bij de aan basilieken verleende wapens wordt in ons land doorgaans dezelfde schildverdeling toegepast : doorsneden : in de bovenste schildhelft schuingekruist conopeum (een van goud en keel gestreept scherm, aan een gouden stok, bekroond met een gouden kruisje) en tintinnabulum (een klokkestandaard van goud, waarin een zilveren klokje). Bij kathedrale basilieken is hier overheen een bisschopsmijter geplaatst, terwijl het veld van keel is ; bij parochiale ontbreekt uiteraard de mijter, het veld is van sabel ; de onderhelft van het schild is gedeeld : rechts is het symbool van de patroonheilige van de kerk geplaatst, links het wapen van het bisdom of van de plaats van vestiging. 2)

Voor de bovenhelft van het schild kon bij de parochiekerk van de Heiligen Agatha en Barbara overeenkomstig het systeem de combinatie conopeum-tintinnabulum in een veld van sabel worden geplaatst.

Aan de kerk is in 1912 de titel basilica minor toegekend, niet in het minst om de plaats, die deze parochie in de jaren 1864-1870 innam als vertrekpunt van de Nederlandse "Zouaven" (vrijwilligers in dienst van het leger van de Kerkelijke Staat). Op initiatief van pastoor Wilhelmus Hellemons begon in dezelfde jaren de bouw van een nieuwe parochiekerk, die de vorm kreeg van de Sint Pieterskerk in Vaticaanstad, gecombineerd met elementen uit de voorgevel van de basiliek van Sint Jan in Lateranen. De kerk, voltooid in 1892, vormt een herinnering aan de verbondenheid van de plaatselijke gemeenschap met de kerk van Rome en het hoofd van die kerk, de

Paus. Daarom is in het rechterdeel van de onderhelft van het schild aan die verbondenheid gestalte gegeven door het opnemen van twee gekruiste sleutels. Om dit schilddeel niet te overladen moest worden afgezien van de afbeelding van attributen van de parochieheiligen Agatha en Barbara.

Twee sleutels gelden in de iconografie als de gebruikelijke attributen van Sint Pieter. 3) Als afzonderlijk embleem komen zij sinds de dertiende eeuw voor. Deze sleutels, vaak door een koord verbonden, symboliseren dan Sint Pieter, aan hem toegewijde kerkgebouwen of instellingen en vooral het pausschap, de pauselijke residentie of de paus zelf. 4) Oorspronkelijk werden zij naast elkaar geplaatst, de baarden afgewend. Geleidelijk ging men ertoe over, de sleutels schuingekruisd over elkaar liggend af te beelden, zowel als afzonderlijk embleem als op een schild geplaatst. Dit schild werd doorgaans keel, de sleutels zilver of goud. In het begin van de zestiende eeuw werd dit proces afgesloten door het afbeelden van één gouden en één zilveren sleutel en het plaatsen van de pauselijke kroon of tiara in het schild boven de sleutels. Het schild is sindsdien steeds van keel, terwijl de gouden sleutel doorgaans bovenop de zilveren ligt, de baard rechts. 5) De moderne kerkelijke heraldiek geeft een symbolische uitleg aan de sleutels, de gebruikte metalen en hun plaatsing, alsof deze dwingend zijn voorgeschreven. Er wordt echter toegegeven dat er uitzonderingen zijn. 6) De bekendste is wel de plaatsing van de sleutels op de vlag van Vaticaanstad, die teruggaat op de in 1809 door paus Pius VII vastgestelde banier. Hier ligt de zilveren sleutel bovenop. 7) Ook in de kerkelijke en burgerlijke heraldiek zijn aantal, kleur en plaatsing van de sleutels vrij willekeurig toegepast. Hier wordt volstaan met enige bekende voorbeelden. De Duitse stad Bremen plaatste in 1366 één ^(zilveren) sleutel in haar wapen, ^{yschild (van keel)} terwijl het daar residentie aartsbisschop twee gekruiste sleutels voerde. 8) De voormalige pauselijke zetelstad Avignon in Zuid-Frankrijk voert daarentegen drie gouden sleutels in een veld van keel, de baarden benedenwaarts en naar rechts gericht. 9) Eveneens drie sleutels voerde de Sint Pietersabdij te Gent. In dit geval zijn deze naast elkaar geplaatst, de baarden naar rechts gewend, de sleutels van goud, het veld van keel. 10) Een soortgelijk wapen, in dit geval met zilveren sleutels op een veld van sabel, voerde de stad Gembloux (Gembloers) in Zuid-Brabant, terwijl de plaatselijke abdij de zilveren sleutels gekruist in een veld van sabel als wapen had. 11) Meer traditioneel voerden de Hollandse stad Leiden en de Duitse stad Regensburg de sleutels gekruist; de eerste de sleutels van keel op zilver, de tweede het omgekeerde. 12)

Voor de sleutels in het wapen van de basiliek van Oudenbosch is goud gekozen, om deze aan te passen aan die van de daar boven geplaatste lelie. Deze is ontleend aan het wapen van de abdij van Citeaux (Fr.), moederabdij van de orde van de Cisterciënzers. Leden hebben sinds het laatste kwart van de dertiende eeuw zielzorg in deze streek. In de jaren 1275-1277 verkreeg de Cisterciënzer abdij van Sint Bernaards aan de Schelde te Hemiksem (B.) de tienden, het patronaatsrecht en woeste gronden in de moederparochie Gastel, waarvan de parochie Oudenbosch in de veertiende eeuw werd afgescheiden. 13)

Als kleur voor de rechter benedenhelft van het schild is om esthetische redenen voor keel gekozen. De kleuren van de aangrenzende wapenvelden leiden als het ware vanzelf daartoe, terwijl zodoende kon worden aangesloten bij de oude pauselijke kleuren, die ook te vinden zijn in het scherm of conopeum in de bovenhelft van het schild. Hiermee is gemeend de heraldische eenvoud te dienen, met de aantekening, dat in dit schilddeel een relatie wordt aangegeven en niet het wapen van de Vaticaanse stad is afgebeeld.

In het linkerdeel van de onderhelft van het schild is het volledige gemeentewapen van Oudenbosch, ^{geplaatst} zoals dat bij Koninklijk besluit van 27 juni 1986, no. 6, is herzien.¹⁴⁾ Het kerkbestuur gaf er de voorkeur aan, terwille van de herkenbaarheid, het volledige wapen op te nemen en niet te volstaan met één of meer stukken daaruit. Als wapenspreuk is toegevoegd : CVSTOS HEREDITATIS (een bewaarder van het erfgoed). Deze spreuk wijst op de functie, die de basiliek vervult als bewaarder van op de kerk van Rome gerichte tradities. Als geheel vormt het gebouw een exponent van het kerkelijk denken uit de bouwtijd. Gedacht is hierbij aan één van de redevoeringen van de rooms-katholieke politicus Dr.Schaepman, waarin de zinspreuk "Vindicare hereditatem patrorum vestrorum" ("Opkomen voor het -geestelijke- erfgoed uwer vaders") werd behandeld. Behalve een herinnering aan deze tradities, kan bij het woord "erfgoed" worden gedacht aan een eerbetoon aan de pastoor en de parochianen, die vanuit hun gelovige overtuiging de bouw mogelijk maakten.¹⁵⁾

Bij Koninklijk besluit van 22 december 1986 No. 93 is aldus aan de basiliek van ^{de} H.H. Agatha en Barbara te Oudenbosch een wapen verleend, waarvan de beschrijving luidt : 'Doorsneden ; I in sabel schuingekruist een conopeum van goud, waarvan het scherm gebaad van goud en keel, met franjes van hetzelfde en gevoerd van goud, en een tintinnabulum van goud, waarin een klokje van zilver ; II gedeeld ; A in keel twee gekruiste sleutels, de baarden naar boven en afgewend, boven vergezeld van een lelie, alles van goud; B doorsneden; a in zilver drie geplante bomen van sinopel, staande op de doorsnijdingslijn; b. in sinopel drie maliën van zilver, geplaatst twee en één. Devies : CVSTOS HEREDITATIS in zwarte letters op een wit lint.'

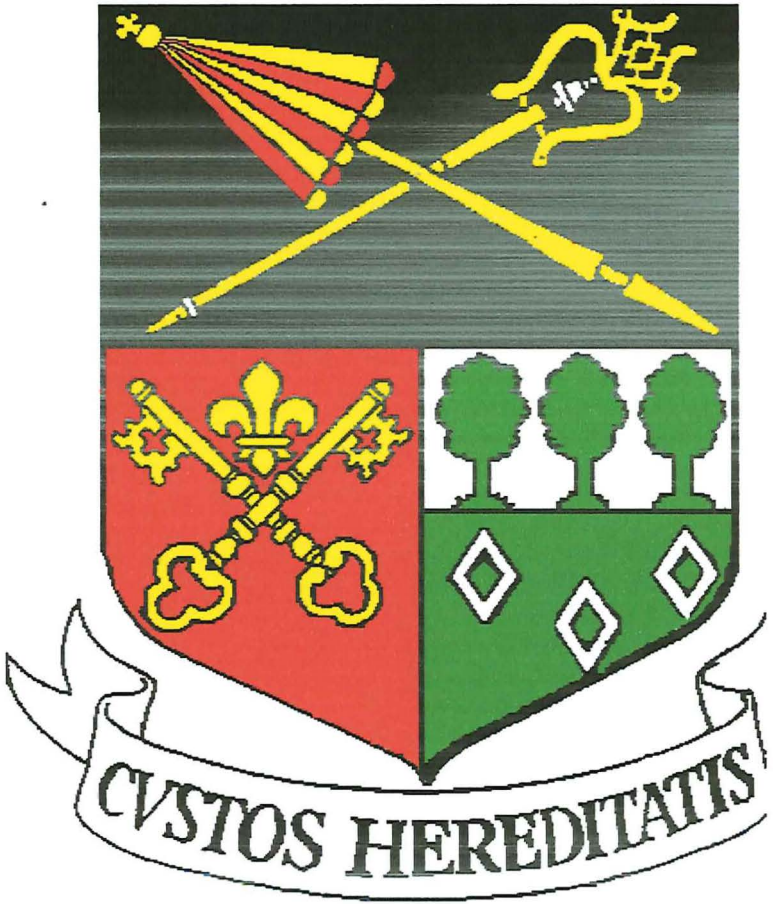
W.A. van Ham.

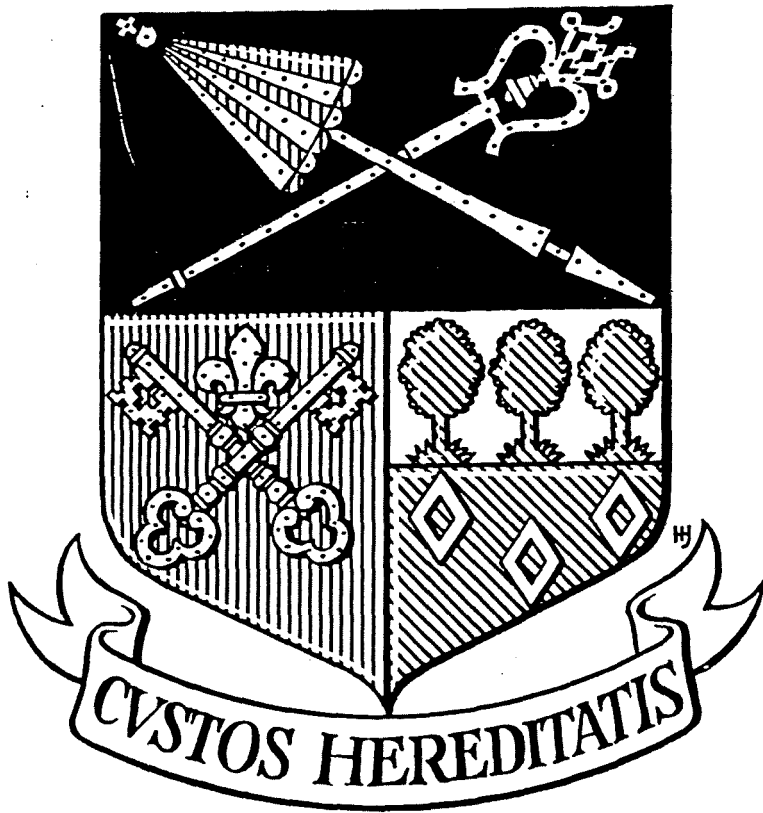
Aantekeningen. :

1. O. Schutte, "Het wapen van de basiliek Sint Jan te Oosterhout" Nederlandsche Leeuw 100(1983)103-104.
2. Schutte, "Het wapen", 104 . Inmiddels is door onderscheiding van de kerk van de H. Servatius te Maastricht als basilica minor in 1985 het aantal basilieken in Nederland op 14 gekomen. Het bij Schutte t.a.p. genoemde patrocini~~um~~ van de basiliek te Maastricht, O.L.Vrouw dient te luiden: O.L.Vrouw Tenhemelopneming; van die te Meerssen: H. Barthol~~meus~~; van die te Sint Odiliënberg : H.H. Wiro, Plechelmus en Otgerus. Die van Oudenbosch uiteraard de H.H. Agatha en Barbara.

- 3) J.J.M.Timmers, Christelijke symboliek en iconografie (Weesp, 1985) 290-292, nr.791.
- 4) D.L.Galbreath, Papal heraldry (Londen, 1972) 6-7.
- 5) Galbreath, Papal Heraldry, 6-14, 24-25, 112-113. De volledige omschrijving van het wapen luidt : In keel twee schuingekruiste sleutels, één van goud, één van zilver, de baarden omhoog en van elkaar afgewend, de gouden sleutel bovenop, de baard naar rechts gewend, de grepen verbonden door een gouden koord.
- 6) Galbreath, Papal heraldry, 110; B.B.Heim, Heraldry in the Catholic Church. Its origin, customs and laws (Gerards Cross, 1978) 54. De laatste geeft als verklaring van de symboliek, dat de gouden sleutel de pauselijke macht in de Hemel aangeeft, terwijl de zilveren de aardse macht over de gelovigen verzinnebeeldt. De grepen zijn naar beneden gericht, naar de aarde, waar de paus als plaatsbekleder van Christus zetelt. De baarden zijn naar boven gericht, omdat de sleutelmacht om te binden en te ontbinden ook in de Hemel geldt. De baarden zijn in een kruisvorm uitgesmeed om aan te geven dat de pauselijke macht op de kruisdood van Christus berust. Er bestaan ook afwijkende of meer uitgebreide verklaringen voor de symboliek van de sleutels.
- 7) Afgebeeld in Galbreath, Papal heraldry, pl.VIII t.o.120. Heim beeldt de moderne vlag af in Heraldry, pl.V t.o.136. Zowel het wapen als de vlag met de zilveren sleutel bovenop in W.Smith, Spectrum Vlaggenboek (ed.Sierksma, Utrecht 1975)223 nr.26. De vlag met de gouden sleutel bovenop en naar rechts gewend in C.F.Pedersen, Alverdens flag i farver (Kopenhagen,1970) 45, 174, nr.254. De gouden sleutel bovenop, maar naar links gewend in het wapen en op de vlag in W.Smith, Spectrum Vlaggenboek (ed.Sierksma, Utrecht,1975) 223 nr.26.
- 8) H.Horstmann, Vor-und Frühgeschichte des europäischen Flaggenwesens (Bremen, 1971) 148-149.
- 9) J. Louda, European civic coats of arms (Londen, 1966)96-97.
- 10) M.Servais, Armorial des Provinces et des Communes de Belgique, (Luik, 1955) 970; de daarvan afgeleide gemeentewapens 967, 970-975.
- 11) Servais, Armorial, 974; F.J.van Ettro, 'The heraldic chart of Zangrius from the year 1600' , De Nederlandsche leeuw 71(1964) 211-217; W.A.van Ham, 'De wapens van de steden in het voormalig hertogdom Brabant' , De Brabantse leeuw 25(1976)163-196.
- 12) A.Versprille, 'De zegels en het wapen van Leiden' in : Zegels en wapens van steden in Zuid-Holland ('s-Gravenhage, 1966) 145-180. Voor Regensburg : K.Stadler, Deutsche Wappen(Bremen,1968)48

- 13) R.Dubuc en E.Manning, Armorial Cistercien(Rochefort,1979) série I, nr.1 .Het wapen van Cîteaux is te omschrijven als : In azuur bezaaid met gouden lelies een hartschild , gedwarsbalkt van goud en azuur van zes stukken en een rode zoom. (Oud-Frankrijk met als hartschild Oud-Bourgondië).
- 14) W.A.van Ham, 'De herziening van het gemeentewapen van Oudenbosch' De Nederlandsche Leeuw 103 (1981) 445-447.
- 15) Toelichting bij het verzoek tot wapenverlening door pastoor A.Landsbergen, ^{O.Cist.} bedenker van de wapenspreuk.

BASILIEK H.H. AGATHA EN BARBARA

OUDENBOSCH

WIJ **B**EATRIX, BIJ DE GRATIE GODS,
KONINGIN DER NEDERLANDEN,
PRINSES VAN ORANJE-NASSAU,
ENZ. ENZ. ENZ.

-8 JULI 1982
no. 15

Op de voordracht van Onze Minister van Binnenlandse Zaken van 6 juli 1982, nr. B82/1453, directoraat-generaal Binnenlands Bestuur, directie Binnenlands Bestuur, afdeling Bestuurlijk-Juridische Zaken;

Gezien het verzoek van het Kerkbestuur van de H. Joannes de Doper te Oosterhout van 2 mei 1982, tot verlening van een wapen aan de basiliek Sint Jan te Oosterhout;

G e l e t o p het besluit van de Soevereine Vorst van 24 december 1814, no.32 en het Koninklijk besluit van 23 april 1919, Stb. no. 181;

De Hoge Raad van Adel gehoord;

HEB BEN GOEDGEVONDEN EN VERSTAAN:

Aan de basiliek Sint Jan te Oosterhout een wapen te verlenen, waarvan de beschrijving luidt als volgt:
"Doorsneden; I in sabel schuingekruist een conopeum van goud, waarvan het scherm gebaad van goud en keel, met franjes van hetzelfde en gevoerd van goud, en een tintinnabulum van goud, waarin een klokje van zilver; II gedeeld; a in azuur het Lam Gods van zilver, omziend en houdende een banier van zilver, waarop een kruis van keel; b in zilver drie wassenaars van sabel. Devies: IN SERVITIO DEI in zwarte letters op een wit lint".

Onze Minister van Binnenlandse Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit.

's-Gravenhage, 8 juli 1982

(get.) B E A T R I X

DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN,

(get.) M.G. ROOD

Overeenkomstig het oorspronkelijke,
HET HOOFD ALGEMENE SECRETARIE VAN HET
MINISTERIE VAN BINNENLANDSE ZAKEN,

J. Jan

Kathedrale Basilika St. Jn.

HRvA 1950, nr. 30

KB od. 11. 1950, Nr. 7

22. 12. 1950 verzoekt ^{van Mennink, 1. kl.} na Kath. Bas.
16 dec. 1950 diploma.

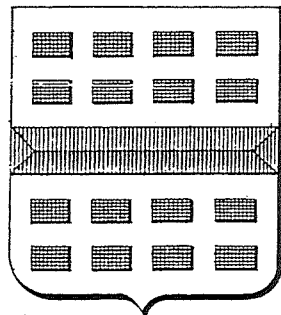
Hr. Bonifacius Oudekerk

KB d. 7. 1952 nr. 15

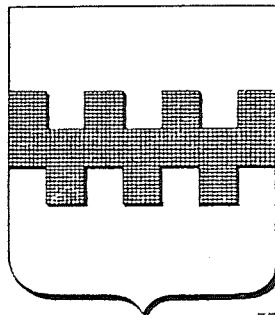
dipl. 7. 3. 1953.

subscr.: Kerk der Verboden en N. Lelieveld.

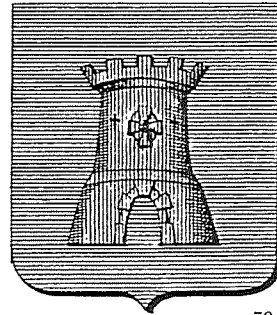
Sijller Ecclesie Parochie Beati Joanni
Baptistae Oudekerk: Oudekerk en N. Lelieveld.

76.

77.

78.

PAROCHIE ST.-JAN DE DOPER

MARKT 17

4901 EP OOSTERHOUT

TEL. 01620-53574

Oosterhout, 5 oktober 1986.

Geachte Mijnheer van Ham,

Met interesse heb ik in "De Stem" een artikel gelezen over uw boek "Wapens en vlaggen van Noord-Brabant". Het zal U wel bekend zijn dat ook de Basiliek St.-Jan de Doper te Oosterhout (NB) een door de Kroon verleend wapen heeft. Uit de opsomming in de krant was het mij niet duidelijk of bij de 144 ook de kerkelijke wapens gerekend zijn. Uit de beschrijving in "De Nederlandse Leeuw" blijkt dat St.-Jan de enige basiliek in Nederland is die een door de Kroon verleend wapen heeft. De basilieken van Den Bosch en Haarlem hebben een verleend wapen omdat ze bisscoppe-lijke kerken zijn. St.-Jan in Oosterhout is een gewone parochiekerk.

Ingesloten treft U een beschrijving en copie van het wapen aan.

Hopende U met deze gegevens van dienst te zijn,

met vriendelijke groeten

W.v.Ham
p/a gemeente-archief
St.Annastraat 6
4611 TN Bergen op Zoom

Zeer geachte Heer Hack,

Met enige verbazing ontving ik uw brief, waarvan de bijlagen hierbij teruggaan.
Leest u alleen maar kranten ? Dat zou ik kunnen opmaken uit uw brief, want het
wapen staat in ~~mijn~~ boek afgebeeld op blz.136 en wordt verklaard op blz.135.
Gezien de thans nog -tot 1 dec. bij V & D vestigingen geldende- voordelige prijs
kan het voor niemand een bezwaar zijn het boek te kopen (f 29,50).
Het is een negatieve ontwikkeling, dat men zijn oordeel slechts uit de media vormt.
Maar in elk geval toch bedankt voor uw interesse.

Met vriendelijke groeten,

(W.A.van Ham)

Bergen op Zoom, 7 okt. 1986

Aan: het kerkbestuur van de R.K. parochie van de H. Johannes de Doper
Markt 17
4901 EP Oosterhout

Bergen op Zoom, 27 november 2005

Geacht kerkbestuur,

Als secretaris van de Noordbrabantse Commissie voor Wapen- en Vlaggenkunde bereid ik de publicatie voor van alle wapens en vlaggen die in deze provincie officieel gebruikt worden, dat wil zeggen ofwel geregistreerd zijn door de Hoge Raad van Adel of tenminste in een officieel besluit zijn vastgelegd. Hiertoe behoort ook het aan uw basiliek verleende wapen.

Volgens een internetsite is uw parochiekerk verheven tot basiliek: 25 oktober 1977. Reden: in 1977 bestond de parochie 700 jaar en werd de restauratie van de kerk afgerond. Bovendien waren de schoonheid van architectuur, de centrale functie en de ouderdom mede een reden de kerk tot basiliek te verheffen. Op 6 juli 1982 heeft H.M. Koningin Beatrix aan de kerk een wapen verleend

Graag zou ik van uw vernemen of bovenstaande gegevens kloppen.

Hoe het wapen eruit ziet en hoe het beschreven moet worden deelde de Hoge Raad van Adel mij reeds mee. De commissie zou graag weten, wie indertijd het initiatief genomen heeft om voor uw basiliek een wapen aan te vragen en wie het ontworpen heeft. Ook zou ik graag de betekenis leren kennen van het motto of wapenspreuk dat aan dit wapen is toegevoegd. Ongetwijfeld zal deze een bijbelse achtergrond hebben. De vindplaats in de Heilige Schrift is mij echter niet duidelijk geworden.

Bij voorbaat dankend voor uw medewerking, met vriendelijke groet en hoogachting,

Dr. W.A. van Ham, secretaris..

Noordsingel 140 4611 SJ Bergen op Zoom
tel. 0164 243265 E-mail: willemvanham@hetnet.nl

NOORDBRABANTSE COMMISSIE VOOR WAPEN- EN VLAGENKUNDE

van de stichting Brabants Heem

Wij Juliana, bij de gratie Gods,
Koningin der Nederlanden,
Prinses van Oranje-Nassau, enz, enz, enz.

18 November 1950

No. 7

Gezien het schrijven van de Kanunnik en Plebeaan van de Kathedrale Basiliek van Sint Jan Evangelist te 's-Hertogenbosch, van Augustus 1950, houdende het verzoek een wapen aan deze basiliek te verlenen;

Gelet op het besluit van de Souvereine Verst van 24 December 1814, no. 32, en het Koninklijk besluit van 23 April 1919, Staatsblad no. 181;

Gehoord de Hoge Raad van Adel;

Op de voordracht van Onse Minister van Binnenlandse Zaken van 11 November 1950, no. 38412, afdeling Binnenlands Bestuur, bureau Kabinetszaken;

HEBBERN GOEDGEVONDEN EN VERSTAAN:

aan de Kathedrale Basiliek van Sint Jan Evangelist te 's-Hertogenbosch, een wapen te verlenen, waarvan de beschrijving luidt als volgt:

"Doorsneden:

I. in keel een silveren bischopsmiter, omboord en gesierd van goud, bezet met edelstenen, voorzien van twee afhangende slippen van silver met gouden franje, geplaatst op een schuingekruist conopaeus van goud, waarvan het scherm gebaad van goud en keel, met franjes van hetzelfde, gevoerd van goud, en tintinnabulum van goud met klokje van silver;

II. Gedeeld:

a. in goud een ongewende arend van sabel met silveren aureool, gebekt en gepoot van keel, de linkerklauw rustend op een staand Evangelieboek van silver met op de voorzijde het Christusmonogram van sabel;

b. in sabel een uitgerukte lindeboom van goud.

Onse Minister van Binnenlandse Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit.

Soestdijk, 18 November 1950

(get.) J U L I A N A.

DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN,

(get.) TEULINGS.

Overeenkomstig het oorspronkelijke,
DE SECRETARIS-GENERAAL VAN HET
MINISTERIE VAN BINNENLANDSE ZAKEN,

NAMEN DER STEDEN,
ALS MEDE DER
HEERLIKHEDEN
EN
CORPORATIEN.

A F T E K E N I N G
VAN HET
W A P E N .

Kathedrale Basiliek van
St. Jan Evangelist (st. b. o. sch.)

Doorsneden:

I. in keel een zilveren bisschopsmijter, omboord en gesierd van goud, bezet met edelstenen, voorzien van twee ahangende slippen van zilver met gouden franje, geplaatst op een schuingekruist conopaeum van goud, waarvan het scherm gebaad van goud en keel, met franjes van het zelfde, gevoerd van goud, en tintinnabulum van goud met klokje van zilver;

II Gedeeld:

a. in goud een omgewende arend van sabel met zilveren aureool, gebekt en gepoot van keel, de linkerklauw rustend op een staand Evangelieboek van zilver met op de voorzijde het Christusmonogram van sabel;

b. in sabel een uitgerukte lindeboom van goud.

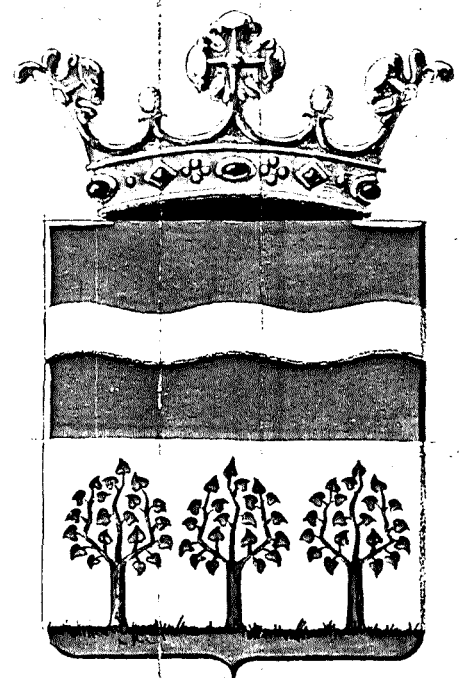
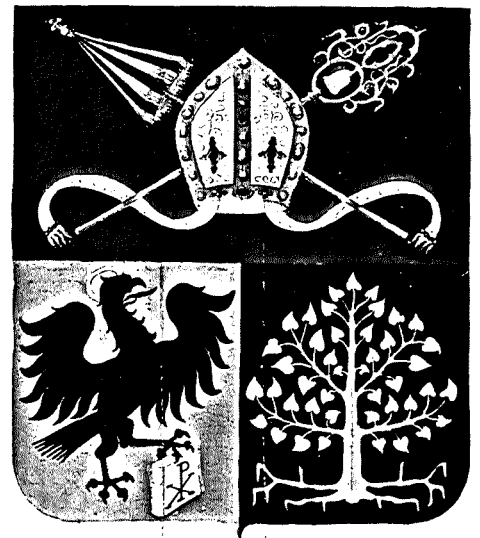
Prinsenbeek

Doorsneden:

I. in sinopel een golvende dwarsbalk van zilver;

II. in zilver drie lindebomen van sinopel, staande op een terras van hetzelfde.

Het schild gedekt met een gouden kroon van drie blaeren en twee paarten.

van vergezochte veronderstellingen te uiten, moet ik bekenen voor een raadsel te staan ²²⁾.

Thans volge de beschrijving van het wapen van Mgr. Bluysen, dat met dat van het bisdom overeenkomstig een destijds normaal gebruik gekwartileerd is d.w.z., dat beide wapens in een ander schild in dier voege zijn samengevoegd, dat zij als het ware symbolisch in elkander passen ²³⁾. Mijn opdracht gaf daarbij een eigenaardige moeilijkheid, omdat Mgr. geen familiewapen bezat en er dus geen gelegenheid was om het zijne zodoende een symbolische betekenis te geven. Afb. 1.

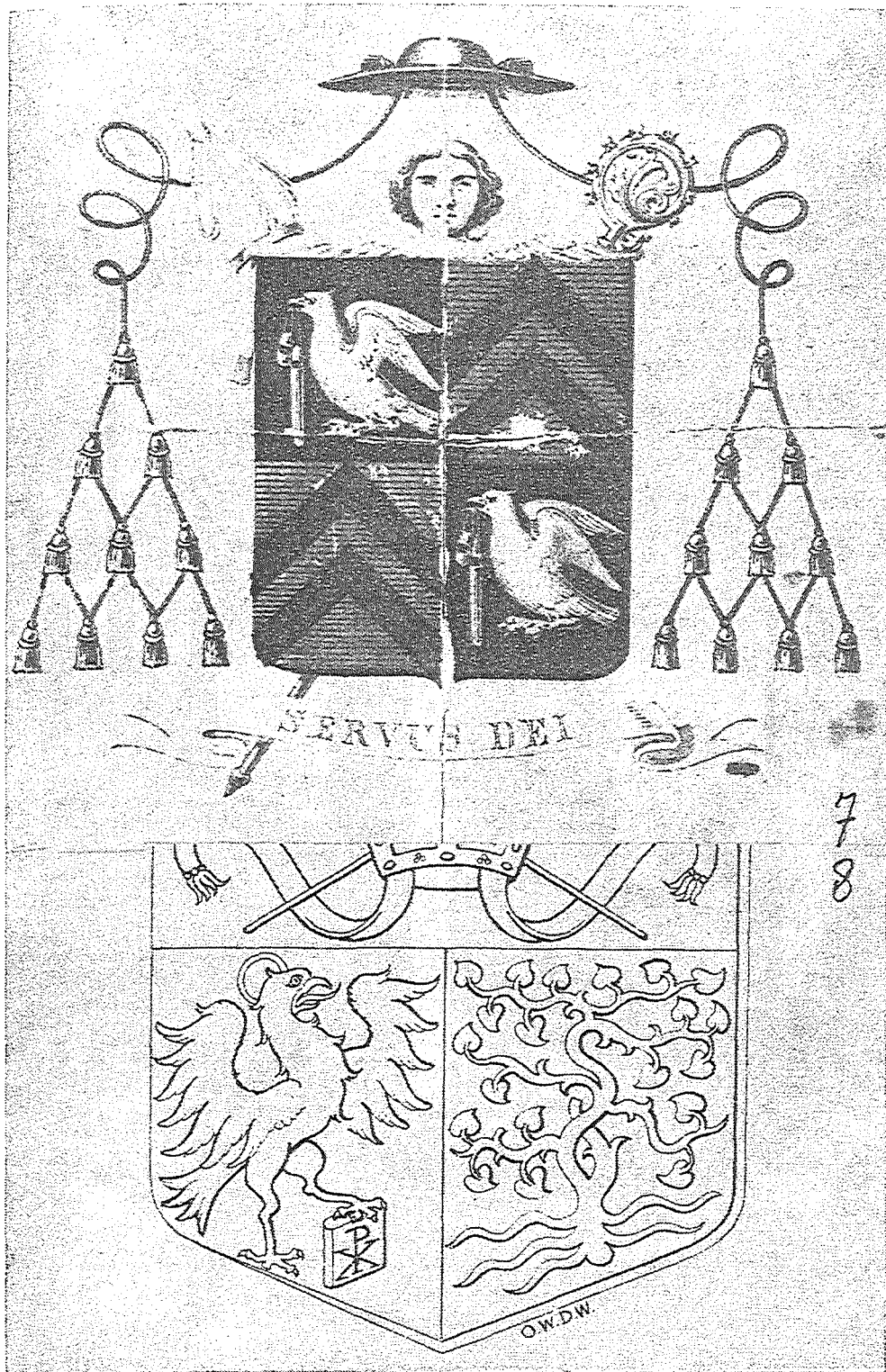
De kerkelijke wapenkunde heeft zich in de 13e eeuw aarzelend en schuchter bij de oudere der leken aangepast en ook gaf zij de voorkeur aan geestelijke stukken, die zich bij de wereldlijke rechtstekens niet altijd thuis voelden ²⁴⁾. Het gevolg was,

22) Indien mijn onderzoek geheel verantwoord wil zijn, mag ik een beoordeling van het vorige bisdomswapen niet achterwege laten. Immers is het volgens ontwerp van wijlen de stadsarchivaris H. Ebeling in het wapen der Kathedrale basiliek opgenomen en heeft door de plaatsing er van boven het hoogaltaar de schijn gekregen van authentiek te zijn, welke schijn nog versterkt wordt door dat het bij Kon. Besluit van 18 Nov. 1951 heet verleend te zijn. Het had hoogstens bevestigd kunnen zijn, gesteld, dat het wereldlijk gezag, hierbij door de Hoge Raad van Adel verkeerd ingelicht, daartoe bevoegd was.

1950!
Het misverstand is trouwens reeds van ouder datum. Toen Mgr. Godschalk in 1878 als bisschop geïnstalleerd werd, droeg hij de toenmalige stadsarchivaris J. Hezemans op omtrent het wapen van het bisdom, dat ten tijde van zijn voorganger Mgr. Zwijsen, de eerste na het herstel wellicht over het hoofd gezien was, een onderzoek in te stellen. Ik mag aannemen, dat Hezemans de meergenoemde oudste beschrijving of wellicht een andere mij onbekende geraadpleegd heeft, maar met dat al voegde hij een nieuwe versie bij de vorige: de gouden adelaar, het schrijfgereedschap inbegrepen, op het zwarte veld. Afb. 7.

Zijn opvolger Ebeling, de zwarte adelaar, diens m.i. gewaande attributen weder op het gouden veld herstellend, heeft deze om zo te zeggen verbeterd. Vooreerst is hij op één poot staande voorgesteld, hetgeen in een 13de of 14de, maar niet in een 16de-eeuws schild voor een vogel verontschuldigd zou moeten worden, maar thans geschiedde om de adelaar in de andere poot een evangelieboek te laten dragen. Ook is hij ten onrechte (heraldisch) rechts gewend, vermoedelijk uit eerbied voor de standsboom, die hij willekeurig gewijzigd had. Zie mijn artikel in Brab. Leeuw, 15e jg. 1966. De heiligennimbus achter zijn hoofd kan men inderdaad in de miniatuur van St. Gallen terugvinden, evenals bijv. die van de stier van St. Marcus te Venetië. Deze nimbus, die in de Middeleeuwen bovenal als een prerogatief van de keizer van het H. Roomse Rijk beschouwd werd, misstaat bij de Bossche adelaar. Afb. 8.

23) Vergelijk het wapen der oude Brabantse hertogen sedert de slag van Woeringen. Zie: De portretten der oudste Hertogen van Brabant in Brab. Leeuw, 15e jg. 1966. 24) Smit, als boven, p. 108.

1078 ca.

7
8

Blad III. Boven : Wapen van bisschop Godschalk. Gekleurd ontwerp van J. Hezemans.

Onder : Wapen van het bisdom. Gedrukt ontwerp van H. Ebeling. Fragment.

(Behoort bij Brab. Leeuw, jrg. 16, afl. 5)

Kathedrale Basiliek van St. Jan Evangelist, 's-Hertogenbosch.

Doorsneden,

boven, in rood schuingekruist een conopaeum van goud, het scherm aan de buitenzijde gepaald van goud en rood, aan de binnenzijde gevoerd van goud, en een tintinnabulum van goud met klokje van zilver. Beide stukken op het kruispunt beladen met een bisschopsmijter van zilver, geborduurd van goud, bezet met edelstenen, waarvan aihangen twee zilveren slippen, eindigende in gouden franje.

onder, gedeeld:

a) in goud een arend van zwart naar links gewend, met aureool van zilver en bek en poten van rood, de linker voorpoot rustende op een staand evangelieboek van zilver met op de voorzijde het Christusmonogram van zwart;

b) in zwart een gestyleerde boom van goud, met losse wortels

Toelichting:

boven: conopaeum en tintinnabulum als onderscheidingsteken van een basiliek,
mijter als onderscheidingsteken van een Kathedraal

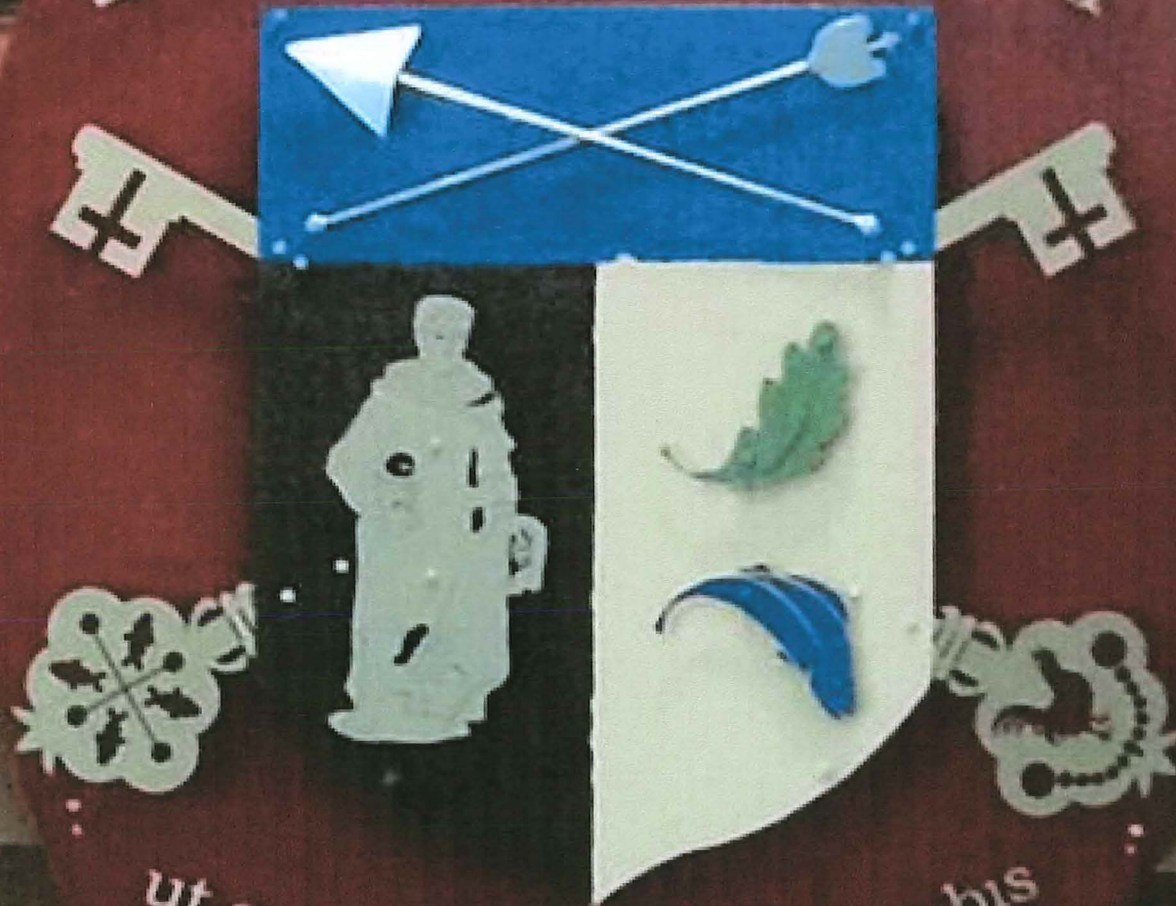
onder: arend met aureool en Evangelieboek als zinnebeeld voor St. Jan Evangelist, patroon van de Kathedrale Basiliek,

boom als symbool voor de stad 's-Hertogenbosch, waar in Kathedrale Basiliek gevestigd is.

Wat betreft de adelaar, die hier 'arend' genoemd is, verwijs ik naar Rietstap, Handboek der wapenkunde, 3e uitgave 1943, Brill, Leiden, blz. 179 : 'Adelaar - in zijn natuurlijke en bekende gedaante van ter zijde voorgesteld komt hij hoogst zelden voor. Wij hebben voor dit geval de zeer gemakkelijke en doelmatige benaming 'arend' bij de hand'

Wat betreft aureool en Evangelieboek. Deze stukken zijn van zilver (metaal) op gouden veld (metaal). Aangezien voor deze stukken een 'kleur' niet in aanmerking komt, wordt verondersteld, dat - mede gelet op hun belangrijkheid - de hier voorkomende deviatie van de heraldische hoofdregel geen bezwaar ontmoet.

BASILICA SANCTI PETRI

ut gaudium meum sit in vobis

HOGHE RAAD VAN ADEL

BASILIEK

van St. Petrus' Banderen te Oirschot 12.13.

K.B. 30 oktober 2013
120: 13-000835

Oorsprong; I in sabel, schuingekruist, een conopeum van goud, waarvan het scherm gebaad van goud en keel, met volants van hetzelfde, om en om, gevoerd van goud, en een tintinnabulum van goud, waarin een klokje van zilver; II gedeeld; a in azuur twee afgewerde schuingekruiste sleutels van goud, het rechter sleutelooq beladen met vier schuinkruisgewijs geplaatste afgewerde vissers en het linker sleutelooq beladen met een haan, de banderen in de vorm van een omgekeerd latijns kruis, alles van het vel; b in zilver een uitgerukte eikenboom van birzopel. Devies: UT GAUDIUM MEUM SIT IN VOBIS in gouder letters op een lint van azuur.

Diploma
27 november 2013

tinueren. Daarnaast werd een alternatief en daardoor een nieuw wapen in twee variaties voorgesteld, waarin kenmerkende heraldische elementen uit de wapens van de drie fusiegemeenten aan bod komen. Als uitgangspunt werd de golvende lichtblauwe lijn (kennelijk het symbool voor de Oude Rijn en de Gouwe) uit het woordmerk (logo) van de nieuwe gemeente genomen, die zich heraldisch liet vertalen in een golvende schuinbalk.

In de eerste variant wordt de golvende schuinbalk vergezeld van een achtpuntige ster en een burcht, beide van goud op een blauw veld. De gouden achtpuntige ster symboliseert in één gecombineerde figuur Alphen aan den Rijn (zwarte achtpuntige ster) en Rijnwoude (vijfpuntige gouden ster). De gouden burcht is uit het wapen van Boskoop afkomstig.

De andere variant op dit wapenontwerp sluit aan bij de visie van de nieuwe gemeente om als hoofdstad van het Groene Hart dit gebied te beschermen en te versterken. Het ontwerp combineert op een zilveren schild de blauwe golvende schuinbalk van het woordmerk met de zwarte achtpuntige ster (symbool voor de naamgevende gemeente Alphen aan den Rijn) in de bovenste schildhelft en een groen hart ('hoofdstad van het Groene Hart') in de onderste schildhelft.

Bij beide ontwerpen heeft de nieuwe gemeente Alphen aan den Rijn het recht om de kroon en de schildhouders uit het wapen van de huidige gemeente Alphen aan den Rijn te voeren, die dan geplaatst zouden kunnen worden op een – in de heraldiek niet omschreven – groene arabesque, ter vervanging van de bruine, ietwat sombere console uit dit wapen.

Op 10 december 2013 bereikte de Raad een brief van het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente **Sint-Oedenrode** met het verzoek om advies over toevoeging van een gouden kroon met vijf bladeren aan het bij besluit van de Hoge Raad van Adel van 16 juli 1817 bevestigde wapen, dat toen werd beschreven als 'van lazuur, beladen met een ter weerskanten gedonjonnerde toorn van goud'. De wens was ingegeven door een vergelijking met op dezelfde dag bevestigde wapens voor de gemeenten Eindhoven en Helmond, die bij die gelegenheid tevens de zogenaamde fleuronkroon bevestigd hadden kregen, terwijl de grond daartoe dezelfde zou zijn geweest, namelijk in 1232 door de hertog van Brabant verleende stadsrechten. De reden waarom eerst thans om toevoeging van een kroon werd verzocht, was de binnen lokale erfgoedverenigingen gegroeide wens om in 2014, in het kader van de viering van het 200-jarig bestaan van de Nederlandse grondwet, de stadsrechten op heraldische wijze te (kunnen) manifesteren. De aanvraag, die om nader onderzoek door de Raad vroeg, werd geagendeerd voor de voorjaarsvergadering, zodat intern overleg zou kunnen plaatsvinden alvorens gefundeerd advies uit te brengen.

Vooruitlopend op de verheffing tot basiliek en een eventuele wapenverloning had het bestuur van de parochie van IIII. Petrus en Bernadette te Oirschot, waaronder de basiliek ressorteert, een plaatselijke kunstenaar alvast opdracht gegeven om een wapenschild voor de basiliek te vervaardigen. Daarmee ging het bestuur – onbedoeld – in tegen de gebruikelijke procedure om eerst het wapen bij Koninklijk besluit te doen vaststellen alvorens over te gaan tot het voeren van het wapen in verschillende toepassingen en uitingen. Bij brief van 2 april 2013 vroeg het parochiebestuur, nadat de pauselijke breve d.d. 18 februari 2013 was aangekomen, advies aan de Raad met betrekking tot het wapen.

Nog in het kalenderjaar kon het gewenste wapen worden vastgesteld (zie hierna onder Wapenverleningen), hoewel het Koninklijke besluit enige vertraging ondervond door de nieuwe beleidsbepalingen, die de minister van BZK uitvaardigde inzake wapenverleningen van bij Koninklijk besluit (zie elders in dit jaarverslag). Deze werden op 1 januari 2014 van kracht met inachtneming van een overgangstermijn van drie maanden. Aangezien geen aanvragen in behandeling waren en geen nieuwe verzoeken in het verslagjaar zijn binnen gekomen, kreeg

Jaarverslag van de Hoge Raad van Adel 2013 blz. 24

OIRSCHOT (basiliek van de H. Petrus' Banden)

De basiliek van de H. Petrus' Banden werd op 18 februari 2013 door paus Benedictus XVI tot de waardigheid van *basilica minor* verheven. Het bestuur van de parochie van de HH. Petrus en Bernadette te Oirschot stuurde bij brief van 2 april 2013 een kopie van de pauselijke breve tezamen met een wapenontwerp aan de Raad toe en vroeg om advies over de wapenverlening bij koninklijk besluit.

Vooruitlopend op de verheffing tot basiliek had het bestuur van de parochie een plaatselijke kunstenaar alvast opdracht gegeven om een wapenschild voor de basiliek te vervaardigen, waarvan bij het officiële verzoek een foto werd bijgeleverd.

Basiliekwapens kennen een vaste indeling. De bovenste schildhelft toont schuingekruist het conopeum en het tintinnabulum. De onderste schildhelft heeft in de regel een heraldisch rechterkwartier met een voorstelling van de betreffende patroonheilige, terwijl de onderste schildhelft heraldisch links doorgaans het wapen bevat van de gemeente, waarin de basiliek is gelegen. Het kostte de Raad enige moeite om het redelijk vrije ontwerp van de plaatselijke kunstenaar in te passen in de strakke indeling van basiliekwapens, waarvoor het Centrum voor Kerkelijke Heraldiek in Nederland ooit de basis legde.

De Raad adviseerde als symbolische verwijzing naar de H. Petrus om de gouden gekruiste sleutels, die in het ingediende ontwerp achter het schild waren afgebeeld, te verplaatsen naar het (heraldisch) rechterkwartier, desgewenst in combinatie met het in het kunstobject aangebrachte 'ajourwerk' (de haan, de vissen en het omgekeerde kruis).

Het (heraldisch) linkerkwartier bevat doorgaans een verwijzing naar de gemeente waarin de basiliek is gelegen. Een logo is een op zichzelf staande grafische toepassing, die soms van wapens is afgeleid. Omgekeerd geldt dat motieven die aan het gemeentelogo zijn ontleend eigenlijk niet in een wapen thuishoren. Aangezien het gemeentewapen van Oirschot (verleend bij KB van 26 juni 1997, nr. 97.001384) gevierendeeld is en een complex basiliekwapen zou ontstaan wanneer in deze helft het volledige wapenschild wordt opgenomen, adviseerde de Raad om in de plaats daarvan te kiezen voor de uitgerukte groene eik op een zilveren veld uit het tweede kwartier van het wapen van Oirschot, dat als oeroud symbool voor Oirschot geldt. De vaststelling van het wapen liep enige vertraging op door de nieuwe beleidsbepalingen inzake wapenverleningen bij Koninklijke besluit, die de minister van BZK in september uitvaardigde (zie elders in dit jaarverslag). Daarmee heeft de basiliek van Sint Petrus' Banden te Oirschot de eer om de laatste kerkelijke instantie te zijn die een wapen bij Koninklijk besluit heeft verleend gekregen.

Bij Koninklijk Besluit van 30 okt. 2013, nr. 13.000835, werd aan de basiliek van de H. Petrus' Banden te Oirschot het volgende wapen verleend:

Doorsneden; I in sabel, schuingekruist, een conopeum van goud, waarvan het scherm gebaad van goud en keel, met volants van hetzelfde, om en om, gevoerd van goud, en een tintinnabulum van goud, waarin een klokje van zilver; II gedeeld; a in azuur twee afgewende schuingekruiste sleutels van goud, het rechter sleuteloog beladen met vier schuinkruisgewijs geplaatste afgewende vissen en het linkersleuteloog beladen met een haan, de baarden in de vorm van een omgekeerd Latijns kruis, alles van het veld; b in zilver een uitgerukte eikenboom van sinopel. Devies: UT GAUDIUM MEUM SIT IN VOBIS in gouden letters op een lint van azuur.

OIRSCHOT (basiliek van de H. Petrus' Banden)

De parochiekerk van de H. Petrus' Banden te Oirschot werd op 18 februari 2013 door paus Benedictus XVI tot de waardigheid van *basilica minor* verheven. De reden voor de verheffing ligt in het feit dat het de parochiekerk is van een levende parochie in een monumentaal kerkgebouw uit de vijftiende eeuw.

Wapen

Het basilicale wapen is verleend bij Koninklijk Besluit van 30 oktober 2013. Het bovenste schildveld is zwart, waarin, schuingekruist geplaatst, de eretekens van de basiliek: het scherm of *conopeum* en het klokje of *tintinnabulum*. Het *conopeum* is bevestigd aan een gouden draagstok en bestaat uit gouden en rode banen, met uitgeschulpte randversieringen die eveneens om en om, in dezelfde kleuren zijn uitgevoerd. De binnenzijde is gevoerd van goud. Eveneens aan een gouden draagstok prijkt het *tintinnabulum*, bestaande uit een gouden standaard, waarbinnen een zilveren klokje hangt. Beide attributen worden bekroond door een Latijns kruisje. Het onderste schildveld is door een verticale lijn gedeeld. In het blauwe veld links (heraldisch rechts) twee gouden, schuingekruiste sleutels, waarvan de baarden van elkaar zijn afgewend. In het linker (heraldisch rechter) sleutelooft zijn binnen de armen van een aan de uiteinden uitgespaard: geknopt kruis schuingekruist telkens één van vier van elkaar afgewende vissen uitgespaard en is in het rechter (heraldisch linker) sleutelooft is een uitgespaard: een naar links (rechts) gewende, kraaiende haan, waaronder een ketting, aan beide zijden eindigende in een bol. Door de uitgespaarde delen is de blauwe ondergrond (veldkleur) te zien. De baarden van de sleutel zijn geopend in de vorm van een omgekeerd Latijns kruis. Het veld links is zilver, waarin een groene uitgerukte eikenboom. Onder het schild een blauw lint, waarop in gouden letters de spreuk: UT GAUDIUM MEUM SIT IN VOBIS. De schuingekruiste sleutels in de linker benedenhelft van het schild zijn de attributen van de kerkpatroon Sint Pieter (latijn: Petrus). De symbolen, uitgespaard op de handvatten (ogen) van de sleutels hebben eveneens betrekking op deze heilige: het kruis en de vissen (Petrus was een visser), de haan die kraaide toen hij Jezus na diens gevangenneming verloochende en de ketting op de boeien (banden) waaraan hij was te Antiochië gevangengezet was. De rechter benedenhelft bevat de eikenboom uit het tweede kwartier van het gemeentewapen van Oirschot, dat ontleend is aan de vroegere zegels van het dorp en speciaal daarop betrekking heeft. Het devies of wapenspreuk is ontleend aan het Evangelie van de apostel Johannes, 15^e hoofdstuk, vers 11: " [Dit zeg ik tegen jullie] om je mijn vreugde te geven, [dan zal je vreugde volkomen zijn]." Woorden, door Jezus Christus gesproken tijdens het 'Laatste Avondmaal' aan de vooravond van zijn lijden en dood.¹

De vaststelling van het wapen werd enigszins vertraagd door de nieuwe beleidsbepalingen inzake wapenverleningen bij Koninklijke Besluit, die de minister van Binnenlandse Zaken in september 2013 uitvaardigde. Daarmee heeft de basiliek van Sint Petrus' Banden te Oirschot echter ongevraagd de eer verkregen om de laatste kerkelijke instantie te zijn waaraan bij Koninklijk besluit werd verleend.²

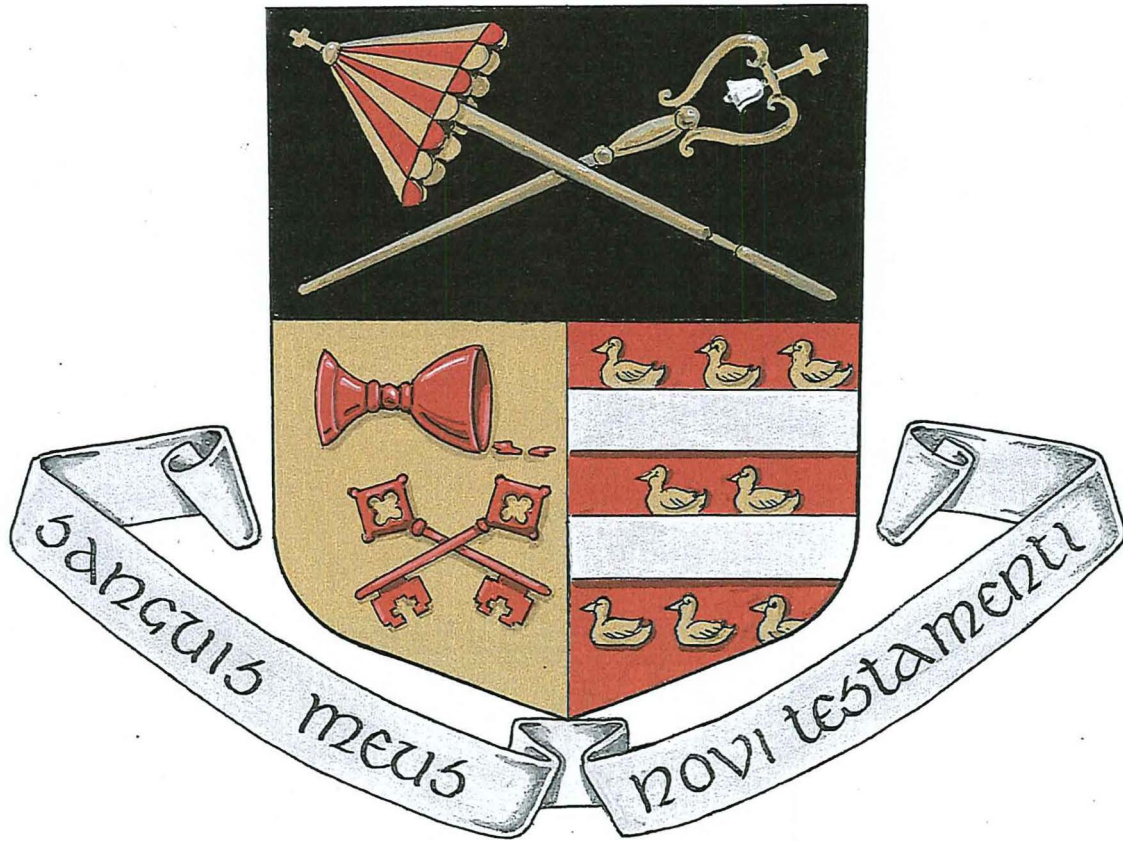
Publicaties

Verder lezen

¹ Het citaat, inclusief de toegevoegde tekst delen tussen vierkante haken, verwijst naar de thans geldende gezamenlijke bijbelvertaling van het Nederlandse Bijbelgenootschap en van de Katholieke Bijbelstichting, 2^e druk, Heerenveen 2005.

² Jaarverslag van de Hoge Raad van Adel over 2013, 7 en 24.

HOGE RAAD VAN ADEL

basiliek

vande H. PETRUS te BOXTEL

NB

K.B. 17 augustus 2012
no: 12. 001334

Doorsneden; I in sabel, schuingekruist, een conopeum vangoud, waarvan het scherm gebaad van goud en keel, met volants van hetzelfde, om en om, gevoerd van goud, en een tintinnabulum van goud, waarin een klokje van zilver; II gedeeld; a in goud twee gekruiste sleutels, de baarden naar beneden en toegewend, boven vergezeld van een naar links omgevallen keik, waaruit twee bloeddruppels vallen, alles van keel; b in keel twee dwarsbalken van zilver, vergezeld van acht zwemmende eenden van goud, geplaatst drie, twee en drie. Devies: SANGUIS MEUS NOVI TESTAMENTI in letters van sabel op een lint van zilver.

Diploma
1 oktober 2012

€795,-

Basiliek Boxtel

J. van de Ven (1998), 'Boxtel, gemeente Boxtel', in: *Bedevoortplaatsen in Nederland Deel 2: Provincie Noord-Brabant* Amsterdam/Hilversum, 158-171.

Kort voor 1380 gebeurd wonder waarbij miswijn uit een door de celebrerend priester omgestoten kelk op de altaardwaal en het corporale in bloedvlekken veranderd. De "Heilige Bloeddoeken" sindsdien te Boxtel vereerd, met onderbreking 1652-1924. Het corporale toen terug uit Hoogstraten, waarheen de doeken waren overgebracht in verband met de inname van de kerk door protestanten (1823 restitutie). Jaarlijkse Bloedprocessie.

Basiliek Boxmeer

P. Meurkens en J. van de Ven, 'Boxmeer, gemeente Boxmeer', ibidem, 144-155:

Bloedverering ontstaan ca. 1400, Een priester morste miswijn tijdens het celebreren van de Mis onder de consecratie en hij daarbij aan de transsubstantiatie twijfelde. Op het corporale zou de wijn gestold zijn tot een bloedklomp. Processies tijdens de 'Vaartweek'.

Basiliek Oirschot

J. Lijten ibidem, 659-668,

Mariabeeld *Consolatrix afflictorum*, uit de kapel van de heilige Eik, gelegen buiten het dorp; dit beeld thans in de parochiekerk van Sint Petrus. Verering vanaf begin 15^e eeuw. Voortgezet ondanks slopen cultuskapel in 1649. Deze is in de 19^e eeuw herbouwd.

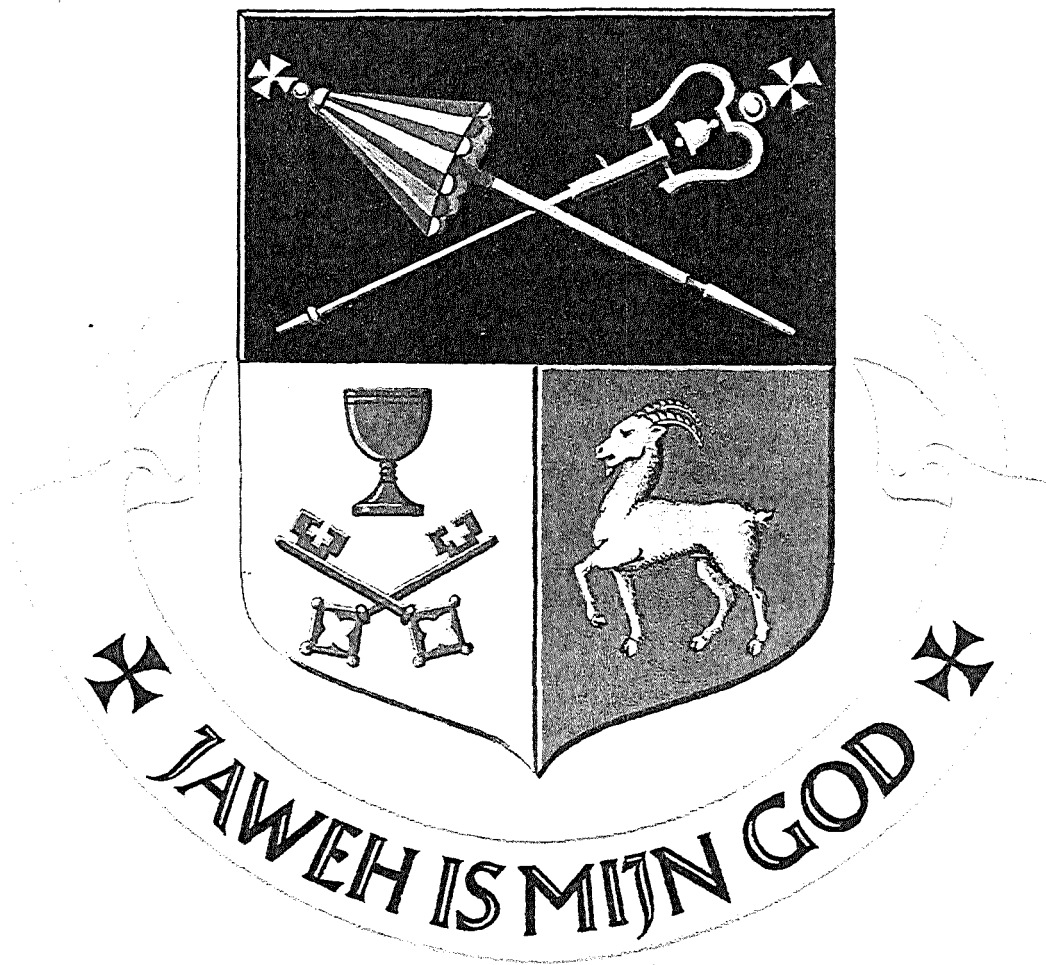
Basiliek

van de H. PETRUS te BOXMEER

NB

KB 20 juni 2000,
nr. 00002175

Doorsneden; I in sabel, schuingekruist, een conopeum van goud, waarvan het scherm gebaad van goud en keel, met volants van hetzelfde, om en om, gevoerd van goud, en een tintinnabulum van goud, waarin een klokje van zilver; II gedeeld; a in goud, schuingekruist, twee sleutels, boven vergezeld van een kelk, alles van keel; b in keel een bok van goud. Devies: JAWEH IS MIJN GOD in zwarte letters op een wit lint.

Basiliek

van de H. PETRUS te BOXMEER

NB

KB 20 juni 2000,
nr. 00002175

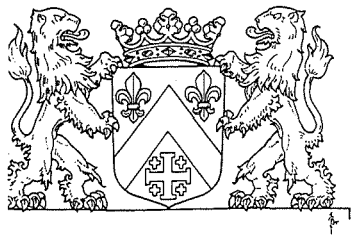
Doorsneden; I in sabel, schuingekruist, een conopeum van goud, waarvan het scherm gebaad van goud en keel, met volants van hetzelfde, om en om, gevoerd van goud, en een tintinnabulum van goud, waarin een klokje van zilver; II gedeeld; a in goud, schuingekruist, twee sleutels, boven vergezeld van een kelk, alles van keel; b in keel een bok van goud. Devies: JAWEH IS MIJN GOD in zwarte letters op een wit lint.

OVERHEIDSHERALDIEK

Het wapen van de nieuwe gemeente Zundert

Met ingang van 1 januari 1997 is een nieuwe gemeente Zundert ontstaan uit de oude gemeenten Zundert en Rijsbergen. Beide gemeenten voerden óór 1800 een grotendeels identiek wapen, die in 1816 beide bevestigd werden in de rijkskleuren. De historische kleuren (zilver op rood) werden voor Rijsbergen in 1985 hersteld; de groene keper werd evenwel op advies van de Hoge Raad van Adel zilver om 'kleur op kleur' te vermijden.

De nieuwe gemeente koos voor het wapen van Zundert in de kleuren van dat van Rijsbergen, maar om de groene keper te kunnen herstellen, werden kleur (rood) en metaal (zilver) verwisseld. Het resultaat werd bij Koninklijk Besluit van 20 juni 2000, nr. 00.000395 verleend en kreeg als omschrijving: "In zilver een keper van sinopel, vergezeld boven van twee lelies en beneden van een Jeruzalemskruis, alles van keel. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee maal drie parels en gehouden door twee leeuwen van goud, getongd en genageld van keel."

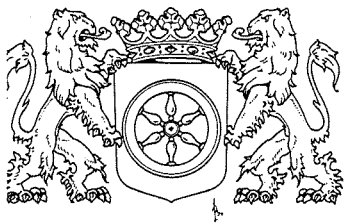

Mr. O. SCHUTTE

Het wapen van de nieuwe gemeente Heusden

Op 1 januari 1997 werden de gemeenten Drunen, Heusden en Vlijmen samengevoegd tot een nieuwe gemeente Heusden. De gemeente wilde de oude wapen van Heusden continueren, maar stelde twee schildhouders voor, die reeds voorkomen op de titelpagina van Jacobus van Oudenhoven, 'Beschrijvinge der stad Heusden, Amsterdam' uit 1743.

Bij Koninklijk Besluit van 20 juni 2000, nr. 00.001159, werd aan de gemeente een wapen verleend met als omschrijving: "In goud een rad van keel. Het schild gedekt met een gouden kroon van vijf bladeren en ter weerszijden gehouden door een leeuw van goud, getongd en genageld van keel."

Mr. O. SCHUTTE

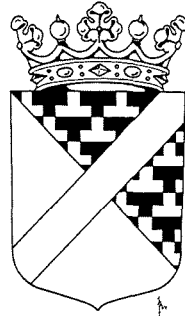
Het wapen van het nieuwe waterschap Reest en Wieden

Het nieuwe waterschap Reest en Wieden is op 1 januari 2000 ontstaan uit een fusie van de waterschappen Meppelerdiep, Wold en Wieden, delen van het Waterschap Groot Salland (dat een gedeelte van de taken van het Zuiveringsschap West-Overijssel had overgenomen) en het Zuiveringsschap Drenthe. Het nieuwe waterschap heeft tot taak zorg te dragen voor de waterkwaliteit, de waterkering en de vaarwegen in West-Drenthe en Noordwest-Overijssel.

Vershillende van deze onderdelen waren in het bezit van een eigen wapen: het waterschap Meppelerdiep bij Koninklijk Besluit van 10 november 1994, nr. 94.007797 (zie De Ned. Leeuw 113 (1996), kol. 104), het waterschap Wold en Wieden bij Koninklijk Besluit van 30 januari 1995, nr. 95.000737 (zie De Ned. Leeuw 113 (1996), kol. 215), het Zuiveringsschap Drenthe bij Koninklijk Besluit van 18 december 1972, nr. 6 (zie De Ned. Leeuw 90 (1973), kol. 12) en het Zuiveringsschap West-Overijssel bij Koninklijk Besluit van 25 mei 1973, nr. 17 (zie De Ned. Leeuw 90 (1973), kol. 121). De beide laatste wapens waren ontworpen door Mr. G. A. Bontekoe. Een groot deel van diens ontwerpen betrof waterschapswapens. Aangezien er de laatste decennia grote waterschapskundige concentraties hebben plaatsgehad, is een belangrijk deel

van de door hem ontworpen wapens, vaak herkenbaar van zijn hand, niet meer in gebruik. Dat geldt dus ook voor hermelijn en 'gekrukt' (ook wel krukkenvair genoemd) om hoog- en laagveen weer te geven, dat hij geïntroduceerd had.

Aangezien de boven vermelde wapens een groot aantal heraldische elementen bevatten, was het niet mogelijk deze in één nieuw wapen te verwerken. Gekozen werd daarom voor het representeren van het karakteristieke van het gehele gebied: het Drentse deel hoogveen en het Overijsselse weidegrond en de waterlopen, waarvan een groot deel van noordoost naar zuidwest loopt.

Bij Koninklijk Besluit van 20 juni 2000, nr. 00.001334, werd aan het Waterschap Reest en Wieden een wapen verleend met als omschrijving: "Geschuind; I gekrukt van sabel en zilver; II effen sinopel; over alles heen een linkerschuinbalk van zilver. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels."

Mr. O. SCHUTTE

Het wapen van de basiliek van St. Petrus te Boxmeer

De parochiekerk van Boxmeer, de St. Petruskerk, kreeg de waardigheid van 'basilica minor' op 25 oktober 1999. De wapenverbetering volgde bij Koninklijk Besluit van 20 juni 2000, nr. 00.002175.

De directe aanleiding voor de verheffing was dat 600 jaar geleden het zogenaamde Heilig Bloedwonder plaatsvond in één van de voorgangers van de huidige

St. Petruskerk. De toenmalige mis-celebrerende pastoor twijfelde aan de gedaanteverwisseling van brood en wijn in het lichaam en bloed van Christus tijdens de consecratie. De kelk liep daardoor toen over waardoor het bloed op het altaarlinnen terecht kwam. Dit altaarlinnen werd in een reliekschrijn geplaatst en is nog steeds een jaarlijks middelpunt van een plechtige processie twee weken na Pinksteren. De reliekschrijn staat opgesteld bij de ingang van de St. Petruskerk in de Heilig Bloedkapel.

Het basiliekwapen verwijst zowel naar St. Petrus, de patroon van de kerk, als naar het Heilig Bloedwonder. De omschrijving van het wapen luidt als volgt: "Doorsneden; I in sabel, schuinsgekruist, een conopeum van goud, waarvan het scherm gebaad van goud en keel, met volants van hetzelfde, om en om, gevoerd van goud, en een tintinnabulum van goud, waarin een klokje van zilver; II gedeeld; a in goud, schuinsgekruist, twee sleutels, boven vergezeld van een kelk, alles van keel; b in keel een bok van goud. Devies: JAWEH IS MIJN GOD in zwarte letters op een wit lint."

Bij de overwegingen voor het basiliekwapen was de keuze snel gemaakt: de beide sleutels van St. Petrus en de kelk die Boxmeer religieuze bekendheid heeft gegeven. Fraai ware het echter geweest wanneer zowel de kelk als de sleutels van metaal waren op een veld van keel. Dit had een meerwaarde gegeven aan deze symboliek. Ter wille van het contrast met het gemeentewapen moest hier helaas van afgezien worden. Een optie om een kleurwijziging van het gemeentewapen (een rode bok op een goud veld), een verwijzing waarbij de essentie van het gemeentewapen behouden bleef bleef geen haalbare kaart.

Het wapen van Boxmeer is afkomstig van een schependomszegel van de hoge heerlijkheid Boxmeer uit 1377. De schepenen zegelden daarmee tot 1810. In 1815 maakte de toenmalige burgemeester gewag van het feit dat de bok op een veld van keel stond; deze constatering van een monochroom zegel lijkt mij een flinterdunne historische reden voor de toenmalige kleurkeuze.

Het basiliekwapen staat niet alleen afgebeeld op de buiten- en binnenzijde van de basiliek doch tevens op één der volants van het cono-

NOORDBRABANTSE COMMISSIE VOOR WAPEN- EN VLAGGENKUNDE

van de stichting Brabants Heem

Aan: het kerkbestuur van de R.K. parochie van de H. Johannes de Doper
Markt 17
4901 EP Oosterhout

Bergen op Zoom,

Geacht kerkbestuur,

Als secretaris van de Noordbrabantse Commissie voor Wapen- en Vlaggenkunde bereid ik de publicatie voor van alle wapens en vlaggen die in deze provincie officieel gebruikt worden, dat wil zeggen ofwel geregistreerd zijn door de Hoge Raad van Adel of tenminste in een officieel besluit zijn vastgelegd. Hiertoe behoort ook het aan uw basiliek verleende wapen.

Volgens een internetsite is uw parochiekerk verheven tot basiliek: 25 oktober 1977. Reden: in 1977 bestond de parochie 700 jaar en werd de restauratie van de kerk afgerond. Bovendien waren de schoonheid van architectuur, de centrale functie en de ouderdom mede een reden de kerk tot basiliek te verheffen. Op 6 juli 1982 heeft H.M. Koningin Beatrix aan de kerk een wapen verleend

Graag zou ik van uw vernemen of bovenstaande gegevens kloppen.

Hoe het wapen eruit ziet en hoe het beschreven moet worden deelde de Hoge Raad van Adel mij reeds mee. De commissie zou graag weten, wie indertijd het initiatief genomen heeft om voor uw basiliek een wapen aan te vragen en wie het ontworpen heeft. Ook zou ik graag de betekenis leren kennen van het motto of wapenspreuk dat aan dit wapen is toegevoegd. Ongetwijfeld zal deze een bijbelse achtergrond hebben. De vindplaats in de Heilige Schrift is mij echter niet duidelijk geworden.

Bij voorbaat dankend voor uw medewerking, met vriendelijke groet en hoogachting,

Dr. W.A. van Ham, secretaris..

Aan: het bestuur van de rooms-katholieke parochie
Kerkepad 4
5831 HS Boxmeer

Bergen op Zoom, 27 november 2005

Geacht bestuur,

Als Secretaris van de Noordbrabantse Commissie voor Wapen- en Vlaggenkunde bereid ik de publicatie voor van een boek over alle wapens en vlaggen die in deze provincie officieel gebruikt worden, dat wil zeggen ofwel geregistreerd zijn door de Hoge Raad van Adel of tenminste in een officieel besluit zijn vastgelegd. Hiertoe behoort ook het aan uw basiliek verleende wapen.

Volgens een internetsite is uw parochiekerk verheven tot basiliek op 25 juni 2000. De reden hiervoor luidt dat de kerk al eeuwen een bijzondere uitstraling heeft naar de gehele regio. Bovendien heeft de kerk het zesde eeuwfeest gevierd van de Boxmeerse Vaart, de zogenoemde H. Bloedprocessie. De kerk is tevens een bedevaartskerk ter ere van het H. Bloed.

Graag zou ik van uw vernemen of bovenstaande gegevens kloppen.

Hoe het wapen eruit ziet en hoe het beschreven moet worden deelde de Hoge Raad van Adel mij reeds mee. De commissie zou graag weten, wie indertijd het initiatief genomen heeft om voor uw basiliek een wapen aan te vragen en wie het ontworpen heeft.

Ook zou ik graag de betekenis leren kennen van het motto of wapenspreuk dat aan dit wapen is toegevoegd. Ongetwijfeld zal deze een bijbelse achtergrond hebben. De vindplaats in de Heilige Schrift is mij echter niet duidelijk geworden.

Bij voorbaat dankend voor uw medewerking, met vriendelijke groet en hoogachting,

Met vriendelijk groet,

W.A. van Ham, secretaris..

WIJ **B**EATRIX, BIJ DE GRATIE GODS,
KONINGIN DER NEDERLANDEN,
PRINSES VAN ORANJE-NASSAU,
ENZ. ENZ. ENZ.

-8 JULI 1982
no. 15

Op de voordracht van Onze Minister van Binnenlandse Zaken van
6 juli 1982, nr. B82/1453, directoraat-generaal Binnenlands
Bestuur, directie Binnenlands Bestuur, afdeling
Bestuurlijk-Juridische Zaken;

Gezien het verzoek van het Kerkbestuur van de H. Joannes de
Doper te Oosterhout van 2 mei 1982, tot verlening van een
wapen aan de basiliek Sint Jan te Oosterhout;

G e l e t o p het besluit van de Soevereine Vorst van
24 december 1814, no.32 en het Koninklijk besluit van
23 april 1919, Stb. no. 181;

De Hoge Raad van Adel gehoord;

HEBBEN GOEDGEVONDEN EN VERSTAAN:

Aan de basiliek Sint Jan te Oosterhout een wapen te verlenen,
waarvan de beschrijving luidt als volgt:
"Doorsneden; I in sabel schuingekruist een conopeum van goud,
waarvan het scherm gebaad van goud en keel, met franjes van
hetzelfde en gevoerd van goud, en een tintinnabulum van goud,
waarin een klokje van zilver; II gedeeld; a in azuur het
Lam Gods van zilver, omziend en houdende een banier van zilver,
waarop een kruis van keel; b in zilver drie wassenaars van
sabel. Devies: IN SERVITIO DEI in zwarte letters op een wit lint".

Onze Minister van Binnenlandse Zaken is belast met de uitvoering
van dit besluit.

's-Gravenhage, 8 juli 1982

(get.) B E A T R I X

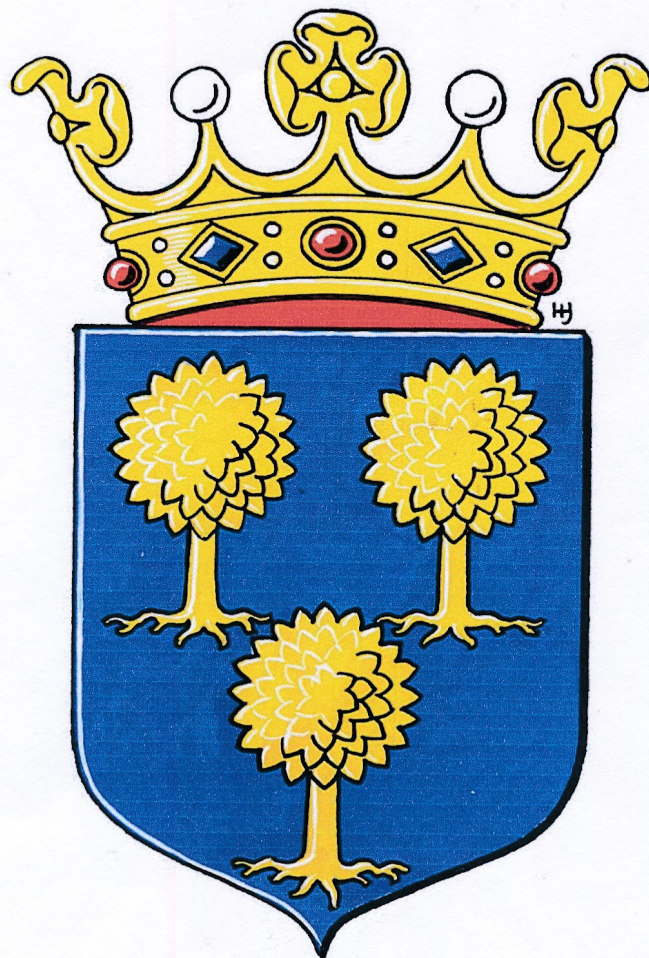
DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN,

(get.) M.G. ROOD

Overeenkomstig het oorspronkelijke,
HET HOOFD ALGEMENE SECRETARIE VAN HET
MINISTERIE VAN BINNENLANDSE ZAKEN,

77

Afbeelding der wapens

Afschrift

WIJ **B**EATRIX, BIJ DE GRATIE GODS,
KONINGIN DER NEDERLANDEN,
PRINSES VAN ORANJE-NASSAU,
ENZ. ENZ. ENZ.

22 DECEMBER 1986 № 93.

Op de voordracht van Onze Minister van Binnenlandse Zaken van 9 december 1986, nr. B86/1284, directoraat-generaal Binnenlands Bestuur,

Gezien het verzoek van het Kerkbestuur van de H.H. Agatha en Barbara te Oudenbosch van 2 oktober 1986, tot verlening van een wapen aan de basiliek te Oudenbosch;

G e l e t o p het besluit van de Soevereine Vorst van 24 december 1814, nr. 32
en het koninklijk besluit van 23 april 1991, Stb. nr. 181;

De Hoge Raad van Adel gehoord;

HEBBEN GOEDGEVONDEN EN VERSTAAN:

Aan de basiliek van H.H. Agatha en Barbara te Oudenbosch een wapen te verlenen, waarvan de beschrijving luidt als volgt:
"Doorsneden; I in sabel schuingekruist een conopeum van goud, waarvan het scherm gebaad van goud en keel, met franjes van hetzelfde en gevoerd van goud, en een tintinnabulum van goud, waarin een klokje van zilver; II gedeeld; A in keel twee gekruiste sleutels, de baarden naar boven en afgewend, boven vergezeld van een lelie, alles van goud; B doorsneden; a in zilver drie geplante bomen van sinopel, staande op de doorsnijdingslijn;
b. in sinopel drie maliën van zilver, geplaatst twee en één.
Devies:
CVSTOS HEREDITATIS in zwarte letters op een wit lint.

Onze Minister van Binnenlandse Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit.

's-Gravenhage, 22 december 1986

DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN,

(get.) B E A T R I X

(get.) C.P. VAN DIJK

Overeenkomstig het oorspronkelijke,
HET HOOFD ALGEMENE SECRETARIE VAN HET
MINISTERIE VAN BINNENLANDSE ZAKEN,

M. J. van Grijpbergen

Basiliek van de

H.H. AGATHA EN BARBARA TE OUDENBOSCH

NB

K.B. 22 december 1986,
no. 93

Doorsneden; I in sabel schuingekruist een conopeum van goud, waarvan het scherm gebaad van goud en keel, met franjes van hetzelfde en gevoerd van goud, en een tintinnabulum van goud, waarin een klokje van zilver; II gedeeld; A in keel twee gekruiste sleutels, de baarden naar boven en afgewend, boven vergezeld van een lelie, alles van goud; B doorsneden; a in zilver drie geplante bomen van sinopel, staande op de doorsnijdingslijn; b in sinopel drie maliën van zilver, geplaatst twee en één. Devies: CVSTOS HEREDITATIS in zwarte letters op een wit lint.

Diploma
24 juni 1987

f 500,-

Basiliek

van de H. PETRUS te BOXMEER

NB

KB 20 juni 2000,
nr. 00002175

Doorsneden; I in sabel, schuingekruist, een conopeum van goud, waarvan het scherm gebaand van goud en keel, met volants van hetzelfde, om en om, gevoerd van goud, en een tintinnabulum van goud, waarin een klokje van zilver; II gedeeld; a in goud, schuingekruist, twee sleutels, boven vergezeld van een kelk, alles van keel; b in keel een bok van goud. Devies: JAWEH IS MIJN GOD in zwarte letters op een wit lint.